

»KULTURA OTKAZIVANJA« U PODRUČJU IZVEDBENIH (GLAZBENIH) UMJETNOSTI U HRVATSKIM ELEKTRONIČKIM PUBLIKACIJAMA U PRVIH 30 DANA RUSKE AGRESIJE NA UKRAJINU

JELENA VUKOVIĆ

*Muzički informativni centar
Koncertne dvorane Vatroslava Lisinskog
Trg Stjepana Radića 4
10 000 ZAGREB*

UDK / UDC: 581.524.2(470+571):(477)“2022”
303.64+316.774-028.27(497.5):78

DOI: <https://dx.doi.org/10.21857/m3v76t1n6y>

Izvorni znanstveni rad / Research Paper

Primljeno / Received: 17. 5. 2023.

Prihvaćeno / Accepted: 11. 4. 2024.

Nacrtak

Početak ruske invazije na Ukrajinu, 24. veljače 2022, imao je snažne posljedice i za kulturno-umjetnički život. U umjetničkoj praksi dolazi do otkazivanja umjetničkih gostovanja ruskih glazbenika te likovnih i baletnih umjetnika, otkazivanja izvedbi djela ruskih autora i ruskih produkcija, pa sve do otkazivanja kulturne suradnje s Ruskom Federacijom i brojnih drugih reakcija, a koje se u medijskoj komunikaciji svode na sve prisutniji pojam »kulture otkazivanja«. U tom pogledu cilj ovoga rada bio je načiniti medijsku analizu sadržaja članaka s obzirom na »kulturu otkazivanja« u hrvatskim elektroničkim publikacijama u prvih trideset dana ruske invazije na Ukrajinu, tj. od 25. veljače do 25. ožujka 2022. godine. Medijskom analizom 98 članaka u 30 hrvatskih elektroničkih publikacija koji su se bavili otkazivanjem ili drugim negativnim posljedicama koje je u izvedbenim umjetnostima, napose glazbenoj, ostavila činjenica invazije nastojale su se definirati osnovne teme i događaji o kojima se pisalo, utvrditi značajke analiziranih članaka, novinarski pristup temi i reakcije čitatelja

putem korisničkih objava. Pokazalo se da elektronički mediji, uzimajući u obzir podjelu na elektroničke publikacije općeg i specijaliziranog tematskog usmjerenja, različito pristupaju zadanim temama i samom fenomenu »kulture otkazivanja«. Dok u elektroničkim publikacijama općega tematskog usmjerenja, koje imaju i veći doseg i češće kao izvor koriste agencijske vijesti – uz intervenciju u naslovu kao autonomnom elementu kojim iskazuju kreativnost kako bi privukli čitatelje – prevladava informativnost, u elektroničkim publikacijama specijaliziranog usmjerenja primjećuje se fenomenološki pristup samom problemu »kulture otkazivanja« te kritički stav u odnosu na aktualizirane teme. Novinarski stav prema »kulturi otkazivanja« koji je moguće iščitati u najvećoj je mjeri neutralan, a čitateljski je stav negativan. Za potrebe medijske analize sadržaja načinila se analitička matrica s petnaest kategorija te se koristio program za mješovitu (kvalitativno-kvantitativnu) analizu MAXQDA Analytics Pro 2022 (Release 22.4.0).

Ključne riječi: ruska invazija na Ukrajinu; kultura otkazivanja; glazbena izvedbena umjetnost; medijska analiza sadržaja

Keywords: Russian invasion of Ukraine; cancel culture; musical performance art; media content analysis

Uvod

U novijoj svjetskoj povijesti 24. veljače 2022. ostat će zabilježen kao dan invazije Ruske Federacije na Ukrajinu, čime je sukob između Rusije i Ukrajine eskalirao. Riječ je o sukobu između dviju država koje su »stoljećima gospodarski, socijalno i politički povezane«,¹ a kojima je »iznimno teško uspostaviti normalne odnose«.² Povijesno gledano, tek je »pod pritiskom međunarodne zajednice« godine 1997. potpisan Ugovor o prijateljstvu i suradnji i partnerstvu između Ukrajine i Rusije, a kojim je »Rusija formalno priznala ukrajinske granice, uključujući Krim, i Ukrajinu kao neovisnu državu«.³ Nakon raspada SSSR-a 1991. Ukrajina je jedna od dvanaest država kojima se priznala nezavisnost te se ubrzo počela očitovati njezina prozapadna orijentiranost, težnja približavanja Europskoj uniji i euroatlantskim integracijama, osobito NATO-u.⁴ Na sve to Ruska je Federacija gledala kao na prijetnju, pa je povukla snažne poteze 2014. godine pripajanjem Krima te, konačno, invazijom na Ukrajinu u veljači 2022. godine. To je najveći i politički najosjetljiviji ratni sukob koji se nakon Drugoga svjetskoga rata dogodio na tlu Europe i ujedno najveća prijetnja »miru i sigurnosti u Europi od kraja hladnog rata«.⁵ »Specijalna vojna operacija«, kako invaziju nazivaju ruski predsjednik Vladimir Putin i Ruska Federacija u službenom narativu, počela je silovitim raketnim udarima širom Ukrajine, uključujući i glavni grad Kijev, te ulaskom ruskih kopnenih snaga sa sjevera, istoka i juga u Ukrajinu. Ratne su se vijesti brzo i u realnom vremenu širile putem digitalnih medija, a pratile su ih snažne reakcije svjetskih političkih velesila. Žurnu gospodarsku i ekonomsku pomoć te pomoć u naoružanju Ukrajini pružile su brojne zemlje, napose zemlje Europske unije te Sjedinjene Američke Države.

Širenje sukoba i na kulturno-umjetničko područje – »kultura otkazivanja«

Reakcije na novi ratni sukob nisu se ograničile samo na političku i gospodarsku sferu nego su se prelile i na kulturno-umjetničku scenu. Uslijedili su brojni izrazi solidarnosti s ukrajinskim narodom. Jedan takav dogodio se i na hrvatskoj glazbenoumjetničkoj sceni, a zbog nespretnosti je »komunikacije« u medijima iza-

¹ Ana LOVRIC: Rusko-ukrajinski odnosi: od suživota u totalitarizmu do rata, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, XXIV (2021) 49, 67.

² *Ibid.*, 67.

³ *Ibid.*

⁴ *Ibid.*

⁵ *Ibid.*, 79.

zvao pravu malu senzaciju i, posljedično, otvorio pitanje o pojavi fenomena »**kulture otkazivanja**«. Naime, dan nakon invazije Ruske Federacije na Ukrajinu, 25. veljače 2022, Zagrebačka filharmonija na svojem je redovitom rasporedu predviđjela koncertnu večer posvećenu Petru Iljiču Čajkovskom. Zbog ruske agresije na Ukrajinu Zagrebačka filharmonija napravila je izmjenu u programu, koju je najavila na svojoj Facebook stranici: »Zbog novonastale situacije u Ukrajini koja utječe na cijeli svijet i unosi zastrašujući nemir, Zagrebačka filharmonija na čelu sa šefom dirigentom Dawidom Runtzom, izražava solidarnost prema ukrajinskom narodu te iz tog razloga mijenja program večerašnjeg koncerta.«⁶ Zanimajući činjenicu da je na programu ipak ostalo jedno djelo Čajkovskoga, *Violinski koncert*, op. 35, mediji su bombastično prenijeli: »Skinuli s programa. Zbog Putina kaznili Čajkovskog!« (jutarnji.hr);⁷ »Zbog Putina zabranili Čajkovskog! Zagrebačka filharmonija neće svirati ništa rusko: »Hoćemo li iz školstva izbaciti periodni sustav elemenata?« (dnevno.hr).⁸ »Skandal« iz Hrvatske brzo su prenijeli i mediji iz regije uz sljedeće naslove: »Zbog Putina proterali Čajkovskog. Zagrebačka filharmonija skinula sa programa ruskog kompozitora« (blic.rs);⁹ »Skandal u Zagrebu: Filharmonija zbog Putina skinula Čajkovskog sa repertoara« (nova.rs).¹⁰ Toga dana na temu Zagrebačke filharmonije i »otkazivanja« Čajkovskog u hrvatskim elektroničkim medijima tako se našlo 12 objava. Paralelno je odjeknula i vijest da »slavni ruski dirigent Valerij Gergijev, veliki pobornik Vladimira Putina, neće ovaj vikend ravnati Bečkom filharmonijom na koncertima u njujorškom Carnegie Hallu« (HINA.hr),¹¹ kao i da je Rusija *izbačena* s Eurovizije (HINA.hr).¹²

⁶ Prema: ***: Ispravak vijesti: Zagrebačka filharmonija nije zbog Putina skinula Čajkovskog sa repertoara, *Priznajem.hr*, 25. 2. 2022, <<https://priznajem.hr/novosti/cancel-zagrebacka-filharmonija-skinula-ukrajina-cajkovskog-s-repertoara-zbog-solidarnosti-s-ukrajinom/177307>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁷ Članak je objavio jutarnji.hr pod naslovom *Skinuli s programa. Zbog Putina kaznili Čajkovskog! Zagrebačka Filharmonija* (sic!) *večeras neće svirati Talijanski capriccio*. (pristupljeno 25. 2. 2022.). Članak je ubrzo uklonjen i na njegovo mjesto dolazi drugi s izmijenjenim naslovom: Jutarnji.hr: Filharmonija promijenila program koncerta u Lisinskom, ukloljen (sic!) je dio skladbi Čajkovskog, *Jutarnji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/filharmonija-promijenila-program-koncerta-u-lisinskom-ukloljen-je-dio-skladbi-cajkovskog-15162925>> (pristupljeno 25. 2.2022).

⁸ Članak je objavio dnevno.hr pod naslovom *Skinuli s programa. zbog Putina zabranili Čajkovskog! Zagrebačka filharmonija neće svirati ništa rusko: 'Hoćemo li iz školstva izbaciti periodni sustav elemenata'* <<https://archive.ph/yEaDt>> (pristupljeno 25. 2. 2022). Članak je nedostupan u izvornom obliku i zamijenio se novim: T. P.: Zagrebačka filharmonija promijenila program koncerta: »Nacionalnost nikad neće biti razlog da umjetnika/cu nemamo na repertoaru«, *Dnevno.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.dnevno.hr/magazin/zagrebacka-filharmonija-promijenila-program-koncerta-nacionalnost-nikad-uce-biti-razlog-da-umjetnika-cu-nemamo-na-repertoaru-1915389/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁹ Jutarnji list: Zbog Putina proterali Čajkovskog, Zagrebačka filharmonija skinula sa programa ruskog kompozitora, *Blic.rs*, 25. 2. 2022, <<https://archive.ph/dYW9q>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

¹⁰ Jutarnji list: Skandal u Zagrebu: Filharmonija zbog Putina skinula Čajkovskog sa repertoara, *Nova.rs*, 25. 2. 2022, <archive.ph/Y3csg#selection-1801.0-1801.76> (pristupljeno 25. 2. 2022).

¹¹ HINA.hr: Valerij Gergijev prva kulturna 'žrtva' Putinove invazije, *HINA.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10916842>> (pristupljeno 20. 7. 2022).

¹² HINA.hr: Rusija izbačena s Eurovizije, *HINA.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10917653>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

Motivacija za pisanje rada

Gore navedeni događaji bili su motivacija za pisanje ovoga rada i promišljanje o temi »kulture otkazivanja«, odnosno za medijsku analizu sadržaja na temu »kulture otkazivanja« u hrvatskim elektroničkim publikacijama¹³ u prvih trideset dana ruske agresije na Ukrajinu (25. veljače do 25. ožujka 2022.). Kvantitativno-kvalitativnim istraživanjem, uz računalnu potporu alata MAXQDA Analytics Pro 2022 (Release 22.4.0), nastojao se dati pregled elektroničkih publikacija koje su se bavile temama povezivim s »kulturom otkazivanja« u kontekstu novonastale ratne situacije. Nadalje, nastojale su se istražiti osnovne značajke naslova i odnos naslova i sadržaja u odnosu na te značajke te se pokušao steći uvid u novinarski stav i stav čitatelja analizom korisničkih objava o fenomenu »kulture otkazivanja«.

Fenomen »kultura otkazivanja«

Pokušaj definiranja pojma

Sintagma »kultura otkazivanja« prijevod je engleskog izraza *cancel culture*, koji *Cambridge Dictionary* definira kao »način ponašanja u društvu ili skupini, osobito na društvenim mrežama, kojem je uobičajeno potpuno odbaciti ili uskratiti potporu nekomu jer je rekao ili učinio nešto uvredljivo«. ¹⁴ Elektronički *Oxford Advanced Learner's Dictionary* bilježi da »kultura otkazivanja« »kažnjava ljude« koji krše pravila govoreći pogrešne stvari te da je moć društvenih medija pritom toliko snažna da može uzrokovati urušavanje nečije karijere u samo nekoliko minuta. ¹⁵ *Urban Dictionary*¹⁶ »kulturu otkazivanja« vidi kao »suvremeni oblik ostracizma«, odnosno »samodestruktivnu kulturu koja ljude promatra u najgorem mogućem svjetlu. Ona ne definira ljude prema njihovim najboljim, nego prema najgorim osobinama, bez obzira na istinu«. ¹⁷ Dalje se navodi:

»Kultura otkazivanja popularan je trend među korisnicima društvenih mreža koji omogućuje aktivistima da javno posrame ili 'otkažu' medijski utjecajne osobe zbog prethodnih huškačkih objava, seksualnih optužbi i diskriminirajućeg ponašanja. Kao rezultat otkazivanja pojedinac može izgubiti posao, status na društvenim mrežama i

¹³ Elektroničke publikacije predstavljaju urednički oblikovane programske sadržaje koje dnevno ili periodično putem interneta objavljuju pružatelji elektroničkih publikacija u svrhu javnog informiranja i obrazovanja. Prema: <<https://www.aem.hr/elektronicke-publikacije/>> (pristupljeno 15. 12. 2022).

¹⁴ Usp. <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>> (pristupljeno 2. 11. 2023).

¹⁵ Usp. <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cancel-culture>> (pristupljeno 2. 11. 2023).

¹⁶ Usp. <<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel%20Culture>> (pristupljeno 2. 11. 2023).

¹⁷ Usp. <<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel%20Culture&page=7>> (pristupljeno 2. 11. 2023).

ugled. Otkazani ljudi uglavnom su izopćeni čak do te mjere da korisnici društvenih medija bojkotiraju proizvode ili emisije povezane s pojedincem.«¹⁸

»You're canceled«

Iako praksa otkazivanja ne podrazumijeva nužno eksplicitnu uporabu pojma *otkazati/otkazano* (*cancel/cancelled*), sve snažnija učestalost primjene samoga pojma djelomično je povezana s popularnim medijima, ističe Eve Ng sa Sveučilišta u Ohiju u svojoj knjizi *Cancel Culture: A Critical Analysis*.¹⁹ To je prva knjiga koja kritički promatra i analizira pojavu navedenoga fenomena u medijima. Ng ističe da se uporaba pojma *cancel* u smislu »otkazivanja« osobe javlja puno prije digitalne ere²⁰ dodajući da novinara Clydea McGradyja, koji istražuje izvore korištenja pojma *cancel*, tragovi vode do afroameričkoga kantautora Nilea Rodgersa. Njegovu pjesmu iz 1981. *Your Love Is Cancelled*, objavljenu na albumu *Take It Off* sastava Chic, desetljeće kasnije scenarist Barry Michael Cooper koristi u svojem scenariju za kriminalističku dramu *New Jack City*. Radnju u sceni²¹ koju s radijskoga prijemnika prati Rodgersova pjesma američka spisateljica i publicistkinja Aja Romano ističe kao prvu televizijsku uporabu pojma *cancel* u njegovu novom značenju. Ta je pjesma bila nadahnuće mnogim drugim *hip-hop* umjetnicima,²² no snažan prodor toga pojma, ali i fenomena na društvenim mrežama dogodio se zahvaljujući epizodi *reality show* emisije *Love and Hip-Hop: New York* emitiranoj u prosincu 2014. pod nazivom *You're Cancelled*.²³ Opetovano ponavljanje rečenice »You're cancelled« sudionika showa izazvala je brojne šaljive komentare među korisnicima *Black Twittera*²⁴ s prijedlozima za moguću uporabu fraze *You're cancelled*.²⁵ *Black Twitter* tako je pretvorio govor o »otkazivanju« u »internetski mem«.²⁶

¹⁸ *Ibid.* Prijevod s engleskog načinila autorica.

¹⁹ Eve NG: *Cancel Culture: A Critical Analysis*, Cham: Palgrave Macmillan, 2022, 49.

²⁰ *Ibid.*, 50.

²¹ Scena u kojoj filmski lik narkobos Nino Brown baca svoju djevojku na stol, zalijeva je pićem i, udarajući je, govori: »Cancel that bitch. I'll buy another.« Usp. *Ibid.*, 50.

²² *Hip-hop* umjetnik Lil Wayne koristi ga u svojoj pjesmi *I'm Single* (2010), što značajno dovodi do popularizacije uporabe toga pojma. Prije njega i reper 50 Cent, pozivajući se na film *New Jack City* u svojoj pjesmi *Hustler's Ambition* (2005), pjeva: »So like Nino in 'New Jack', I holla 'Cancel that bitch!« Navedimo i primjer američkoga repera pod imenom Ludacris, koji ga koristi u svojoj pjesmi *B.O.T.S. Radio*: »Like Neno [sic] Brown I'll have to cancel.« Usp. Eve NG: *Cancel Culture*, 49.

²³ Nestabilnoj vezi između sudionika *showa* Cisca Rosada i njegove djevojke Diamond Strawberry dolazi kraj kada mu priznaje da ima kćer. Njegovu burnu reakciju prate riječi: »Get away from me, you're cancelled!« (»Odlazi od mene, otkazana si!«). Rosado višekratno ponavlja: »You're cancelled.«

²⁴ Zajednica koja se okuplja na društvenoj mreži *Twitter* oko tema koje su zajedničke populaciji Afroamerikanaca i manjina. Prema <<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Black%20Twitter>> (pristupljeno 20. 11. 2023).

²⁵ Eve NG prema Aja ROMANO: Why We Can't Stop Fighting About Cancel Culture, *Vox*, 25. 8. 2020, <<https://www.vox.com/culture/2019/12/30/20879720/what-is-cancel-culture-explained-history-debate>> (pristupljeno 15. 11. 2023).

²⁶ Pojam *mem* (eng. *meme*) danas se najčešće koristi za označavanje šaljivoga videozapisa, slike ili teksta koje korisnici interneta često i brzo šire. Usp. Meredith D. CLARK: *Drag Them: A Brief Etymo-*

»Kultura otkazivanja« pokazala se kao dobar alat za različite oblike aktivizma, pa su ubrzo na *Black Twitteru* bili »otkazani« i britanski pjevač Zayn Malik (2015), ali i kandidatkinja za predsjednicu Sjedinjenih Američkih Država Hillary Clinton (2015).²⁷ U isto je vrijeme njezin protukandidat u predsjedničkim izborima 2016. godine, Donald Trump, postao jedan od prvih primjera osobe kojoj je upućena jasna poruka *You're cancelled* izvan okvira društvenih mreža. Njega je »otkazao« portal vijesti *1776 Coalition*.²⁸ Praksa otkazivanja postala je snažno oruđe u rukama brojnih političkih i društvenih pokreta, primjerice pokreta *#BlackLivesMatter* u borbi protiv rasizma i policijskoga nasilja ili pokreta *#MeToo* u borbi protiv spolnoga zlostavljanja žena koje su vršili moćnici filmske industrije s »osnovnom namjerom da se istaknu nedjela onih na vlasti i u borbi protiv društvene nepravde«. ²⁹ *Online* aktivnosti na *Black Twitteru* i rasprave koje su se vodile *hashtagovima* o teškim incidentima i problemima u društvu pokazale su se uspješnima u pokretanju medijskih sustava na izvješćivanje i tako postale svojevrsan oblik »digitalnog otpora«. ³⁰ Štoviše, »mediji prate društvene mreže i drhte«. ³¹ U međuvremenu, u srpnju 2020. u časopisu *Harper's* objavljeno je *Pismo o pravdi i otvorenoj raspravi*,³² svojevrsna peticija koju je potpisalo 150 istaknutih javnih osoba ustajući protiv »novog skupa moralnih stajališta i političkih ciljeva koji imaju tendenciju oslabiti norme o otvorenoj raspravi i uvažavanju različitosti namećući ideološki konformizam«. ³³ U navedenom pismu ističe se pojava nesnošljivosti »prema drugačijim stajalištima, pomodno blaćenje i isključivanje i tendencija da se sa slijepim moralističkim uvjerenjem rastaču složena politička pitanja«³⁴ i izražava se zabrinutost »da insitucionalni lideri, u duhu paničnoga saniranja štete, na brzu ruku i nesrazmjerno kažnjavaju umjesto da provode promišljene reforme«. ³⁵ Otpuštaju se urednici zbog objava kontroverznih tekstova, povlače se knjige zbog tobožnje neautentičnosti, novinarima se zabranjuje pisati o određenim temama, nastavlja se

logy of So-Called »Cancel Culture«, *Communication and the Public*, 5 (2020) 3-4, 88, <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2057047320961562>> (pristupljeno 15. 11. 2023).

²⁷ hot babie hippo / nsfe (@melaninbarbie): »Hilary Clinton must not really want to be President fucking around saying all lives matter. You're canceled. Thanks bye.«, Twitter, 24. 6. 2015. <<https://twitter.com/melaninbarbie/status/613910870469529600>>, preuzeto iz Eve NG: *Cancel Culture*, 51.

²⁸ Brandon DARBY: AFL-CIO-NBPC to Trump: You're Cancelled, *1776 Coalition*, 23. 7. 2015, <<https://1776coalition.com/featured-content/afl-cio-nbpc-to-trump-youre-cancelled/>>, citirano prema Eve NG: *Cancel culture*, 52. Na dan pristupa poveznici, 4. prosinca 2023, poveznica na članak nije aktivna.

²⁹ Edson C TANDOC Jr – Beverly Hui Ru TAN – Gabrielle Huei LEE – Min Qi Charlyn NG – Rachel Angeline CHUA – Zhang Hao GOH: #CancelCulture: Examining Definitions and Motivations, *New Media & Society*, (2022) 1, <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448221077977>> (pristupljeno 16. 11. 2023).

³⁰ Meredith D. CLARK: Drag Them: A Brief Etymology, 90.

³¹ Valérie TORANIAN: O kulturi zatiranja, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 416.

³² ***: A Letter on Justice and Open Debate, *Harper's Magazine*, 7. 7. 2020, <<https://harpers.org/a-letter-on-justice-and-open-debate>> (pristupljeno 20. 11. 2023).

³³ Prema: M. D. CLARK: Drag Them: A Brief Etymology, 90.

³⁴ ***: Peticija. Pismo o pravdi i otvorenoj diskusiji, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 409.

³⁵ *Ibid.*

u pismu i zaključuje kako je potrebna kultura u kojoj ima mjesta i za pogreške, »demokratska inkluzivnost«,³⁶ koja se ostvaruje suprotstavljanjem atmosferi netolerancije. No, mnogi se ipak zalažu za ideju da »društveni mediji trebaju omogućiti stotinama tisuća – ako ne i milijunima – običnih ljudi da iskoriste umreženu kolektivnost i osjećaj neposrednosti kako bi zahtijevali odgovornost moćnika«.³⁷

Znanstveno razumijevanje fenomena

Osim spomenute knjige Eve Ng znanstvena literatura koja se »izravno bavi 'kulturom otkazivanja' još nije formirana«,³⁸ ističe Hervé Saint-Louis, profesor na Sveučilištu u Québecu. Prema Saint-Louisu rasprava o postojanju toga fenomena vodi se na razini polemike, pri čemu nijedno stajalište nije dovoljno razrađeno da bi moglo obuhvatiti njegovu složenu prirodu. Svoja razmišljanja temelji na normativnoj teoriji društva nastojeći pokazati da su »kultura otkazivanja i otkazivanje fenomeni u kojima se društvene i moralne norme koriste protiv počinitelja prekršaja«. ³⁹ Također dodaje kako je djelovanje protiv prekršitelja ograničeno te ovisi o normama, zakonskim i sankcijskim, »koje su izvan domašaja *otkazivača*«, kao i da »otkazivanje izvršava treća strana, najčešće organizacije koje provode usvojene društvene i moralne norme«. ⁴⁰ Saint-Louis također ističe kako »kultura otkazivanja« ostavlja »trajne posljedice na pogođene pojedince zbog početne difamacijske izloženosti među kojima su gubitak posla, javno sramoćenje i objavljivanje privatnih informacija u javnosti, a to često rezultira ostracizmom«. ⁴¹

Francuska novinarka Valérie Toranian u fenomenu »kulture otkazivanja« promatra otkazivanje, denuncijaciju, bojkot te isključivanje iz debate, iz javnog ili profesionalnoga prostora svake osobe koja se zbog načina razmišljanja ili ponašanja »smatra nepodobnom ili jednostavno neprijemčivom za moral novoga doba«. ⁴² Američki pravni analitičar Alan Dershowitz u promišljanju učinka prerađivanja povijesti i realnosti u »kulturi otkazivanja« ističe nastojanje da se pomoću toga fenomena preradi povijest, ali ne da bi se prikazala onakvom kakva je objektivno bila, nego onakvom kakvu je neki žele vidjeti, a što se najbolje očituje u rušenju spomenika, preimenovanju građevina i 'otkazivanju' povijesnih osoba, od kojih nijedna zasigurno ne bi prošla »na ispitu čistoće koji se danas zahtijeva u kulturi otkazivanja«. ⁴³

³⁶ *Ibid.*, 410.

³⁷ M. D. CLARK: *Drag Them: A Brief Etymology*, 91.

³⁸ Hervé SAINT-LOUIS: Razumijevanje kulture otkazivanja. Normativno i nesrazmjerno sankcioniranje, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 393.

³⁹ *Ibid.*, 392.

⁴⁰ *Ibid.*

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Valérie TORANIAN: O kulturi zatiranja, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 413.

⁴³ Alan DERSHOWITZ: Učinak prerađivanja povijesti i realnosti u kulturi otkazivanja, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 417.

Spomenuti fenomen potiče strah, autocenzuru i međusobno udaljavanje ljudi koji različito razmišljaju, ističe, pak, komparatist književnosti Matija Štahan u svojemu promišljanju o »kulturi otkazivanja« napominjući da se ona za razliku od starih oblika društvenog isključivanja odvija u tehnološki »uznapredovalom kontekstu suvremenosti«. Štahan dodaje i da »danas imamo virtualne lomače na kojima palimo suvremene heretike, često one koje bi se nekoć, primjerice u srednjem vijeku, moglo opisati kao kršćanske pravovjernike« te da se »kulturu otkazivanja« kao »podskup kulture odbacivanja može smatrati dijelom onoga što je Ivan Pavao II. nazvao kulturom smrti. Riječ je o smrti prošlosti, tradicije i starih vrijednosti, uz pojavu revolucionarnog impulsa koji stare etičke sustave želi izbrisati iz javnosti i oblikovati društvo od nule«. ⁴⁴

Pisac i znanstvenik Nebojša Lujanović, dovodeći fenomen u vezu sa znanjem kao sustavom informacija o nekom predmetu, primjećuje da »kultura otkazivanja« kao kulturna praksa postaje dominantna u javnom, pretežno mrežnom prostoru te da »kao takva zahtijeva odgovarajuću znanstveno-teorijsku refleksiju koja ionako sve teže hvata suludi ritam promjena u postmodernoj«. ⁴⁵

Nije potrebno mnogo da društvene mreže nekoga napadnu i, kako ističe Katunarić, zakucaju na stup srama na internetu: »Veliki brendovi, slavne osobe, menadžeri, ali i obični ljudi: nitko nije imun na *kulturu otkazivanja* koja osuđuje njihove pogreške i zahtijeva odgovornost. Osobu morate *otkazati*, doslovno ukloniti, ali (!) konkretnije narušiti njezin imidž, poremetiti i pozvati na bojkot svih njezinih aktivnosti sve dok se ne ispriča, pokuša popraviti.« ⁴⁶ Proces otkazivanja ipak pokazuje da nije riječ o novom fenomenu, nego o ekstenziji starijih oblika javnoga diskursa i reakcija na te diskurse prilagođenih današnjem okružju društvenih medija, ⁴⁷ a koji invazijom Ruske Federacije na Ukrajinu dobivaju novi kontekst. Katunarić se pita:

»Do tog momenta, bila je [kultura otkazivanja] vezana za Sjedinjene Američke Države i neke europske zemlje koje su nastojale kopirati. Međutim Vladimir Putin se prikazao nevinom žrtvom kulture otkazivanja kao i majčica Rusija, i usporedio se s J. Rowling koja je doista bila svojedobno otkazana. Ona mu je briljantno i odgovorila. Međutim, ostaje činjenica da je postmoderni diktator Putin koji je započeo barbarski rat protiv Ukrajine iskoristio svu glupost nekih zapadnih institucija, od sveučilišta do opernih kuća, koje su otkazale Dostojevskog, Čajkovskog, ruske dirigente i pijaniste itd.; to nije

⁴⁴ Matija Štahan u emisiji Laudato TV-a: Stanko STOJIC (ur.): O, tempora – Kultura otkazivanja – Matija Štahan, *Laudato TV*, 26. 4. 2022, <<https://youtu.be/59P72sfE5-o>>, citirano prema: Bitno.net: Štahan: Kultura otkazivanja dio je kulture smrti, *Bitno.net*, 2. 5. 2022, <<https://www.bitno.net/vjera/formacija/stahan-kultura-otkazivanja-dio-je-kulture-smrti/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).

⁴⁵ Nebojša LUJANOVIĆ: Ono što ostaje: znanje nakon tretmana kulture otkazivanja u vrijeme pandemije COVID-a, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 423-436.

⁴⁶ Dražen KATUNARIĆ: [Uvod u tematsku cjelinu Kultura otkazivanja (Cancel Culture)], *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 390.

⁴⁷ H. SAINT-LOUIS: Razumijevanje kulture otkazivanja, 393.

izmišljeno. Ti ruski pisci i umjetnici obilježeni su kao opasnost za naš planet. Zar to nije dokaz da je kultura otkazivanja itekako pustila korijenje u europskim kulturnim krugovima i otrovala duhove?»⁴⁸

Ciljevi i metodologija istraživanja

Glavni cilj rada bio je utvrditi postojanje fenomena »kulture otkazivanja« na umjetničkoj sceni uslijed ruske agresije na Ukrajinu u hrvatskim elektroničkim publikacijama. Željelo se ustanoviti kako su, koliko i kojom učestalošću mediji izvještavali o otkazivanju izvedbi djela ruskih autora i ruskih umjetnika, kao i gostovanja drugih umjetnika u Rusiji s područja glazbene, kazališne, likovne i plesne umjetnosti u prvih mjesec dana od novonastale ratne krize na tlu Europe. Jednica je analize medijska objava, odnosno članak koji uključuje naslov u širem smislu (nadslov, naslov i podnaslov), tekstni sadržaj i korisničke objave. Uzela se u obzir i grafička oprema članka. Glavni cilj istraživanja nastojao se ostvariti kroz nekoliko podciljeva, odnosno pružanjem odgovora na niže navedena pitanja.

- Koje su elektroničke publikacije u odnosu na tematsko usmjerenje, kojom dinamikom i u kojem novinarskom žanru pisale o temama koje upućuju na »kulturu otkazivanja«?
- O kojim se temama pisalo i kolika je njihova zastupljenost?
- Tko su autori članaka?
- Koja je dominantna vrsta umjetnosti koju prate medijske objave, a u kojoj se primjećuje fenomen »kulture otkazivanja« u promatranom razdoblju?
- Od čega se sastoji naslov, njegova osnovna značajka i grafijski elementi kojima se htio postići efekt naglašavanja?
- Jesu li naslov i sadržaj usklađeni s obzirom na osnovnu značajku naslova?
- Koji novinarski stav prevladava u odnosu na fenomen »kulture otkazivanja«?
- Kolika je zastupljenost korisničkih objava ispod članaka i kakav stav u njima prevladava?

Hipoteze ovoga rada temelje se na ideji da početak ruske vojne agresije na Ukrajinu ima snažne posljedice na sve segmente života, pa tako i na umjetničku praksu unutar koje dolazi do pojave fenomena »kulture otkazivanja« ruske kulture, a samim time i do učestalijega pisanja o događajima koji upućuju na moguću »kulturu otkazivanja« te pojačana zanimanja za sam fenomen »kulture otkazivanja« u hrvatskim elektroničkim publikacijama.

Hipoteza 1 (H1) – u objavama elektroničkih publikacija općega tematskog usmjerenja prevladavaju agencijske vijesti; u objavama elektroničkih publikacija

⁴⁸ Boris PAVELIĆ: Dražen Katunarić: Otkazivanje ruske baštine velika je regresija europske svijesti, *Nacional.hr*, 30. 3. 2022, <<https://www.nacional.hr/drazen-katunaric-otkazivanje-ruske-bastine-velika-je-regresija-europske-svijesti/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

specijaliziranoga tematskog usmjerenja prevladava fenomenološki pristup temi putem autorskih članaka te komentara/kolumna.

Hipoteza 2 (H2) – u naslovima u širem smislu prevladava osnovna značajka informativnosti; značajka informativnosti u većoj se mjeri može primijeniti i na sadržaj kada je riječ o usklađenosti naslova i sadržaja.

Hipoteza 3 (H3) – novinarski stav prema »kulturi otkazivanja« pretežno je negativan.

Hipoteza 4 (H4) – korisnici u većoj mjeri komentiraju sadržaj članka na teme »kulture otkazivanja«; prevladava negativan stav prema »kulturi otkazivanja«.

Analizom medijskoga sadržaja obuhvatilo se ukupno 98 članaka objavljenih u razdoblju od 25. veljače do 25. ožujka 2022. U analizu su se uključile sve objave koje su tematizirale »kulturu otkazivanja« pronađene u 30 elektroničkih publikacija bez obzira na njihov doseg, mogući utjecaj i tematsko usmjerenje, a to su abecednim redoslijedom: 24sata.hr, apoliticni.hr, bilten.org, dalmatinskiportal.hr, direktno.hr, dnevno.hr, express24.sata.hr, glasistre.hr, glas-slavonije.hr, glazba.hr, HINA.hr, hr.n1info.com, index.hr, jutarnji.hr, lidermedia.hr, magazin.hrt.hr, maxportal.hr, net.hr, novilist.hr, novo.hr, portalnovosti.hr, priznajem.hr, rijekadanas.hr, rtl.hr, slobodnadalmacija.hr, Story.hr, telegram.hr, tportal.hr, vecernji.hr i vijenac.hr. Razlog za takav pristup leži u namjeri da se stekne najbolji mogući uvid u zanimanje elektroničkih publikacija u Hrvatskoj za posljedice koje sa sobom nosi ratni sukob u Ukrajini, u konkretnom slučaju za »kulturu otkazivanja«, uz pretpostavku da elektroničke publikacije specijaliziranoga tematskog usmjerenja, iako manjega dosega, kritički pristupaju određenim društvenim problemima i na njih upućuju čitatelje koji prate medije određenoga specijaliziranog usmjerenja (glazba, politika, gospodarstvo). Također, prema mišljenju autorice odgovor na istraživačko pitanje »koje« elektroničke publikacije i »kojom učestalošću« zahtijeva sveobuhvatnost uzorka u promatranom razdoblju, a u odnosu na temu istraživanja.

Medijski prilozi prikupljeni su:

- redovitim praćenjem elektroničkih publikacija kroz razdoblje koje se istraživalo
- pretraživanjem Google internetskoga pretraživača sa sljedećim ključnim pojmovima: kultura otkazivanja, Anna Netrebko, Valerij Gergijev, Zagrebačka filharmonija otkazala, otkazan Čajkovski i slično, uz napomenu da se članci koji su sadržavali ključne riječi, ali tematski nisu odgovarali potrebama rada, nisu uvrstili u konačni uzorak
- pretraživanjem *Informacijske baze* Eva Hrvatske izvještajne novinske agencije (HINA), kojoj je autorica imala slobodan sedmodnevni pristup (15-22. srpnja 2022) u svrhu istraživanja, na čemu ovim putem zahvaljuje HINA-i.

Za potrebe kvantitativne analize sadržaja izradila se analitička matrica koja je sadržavala 15 klasifikacijskih kategorija:

- Datum

- Elektroničke publikacije
- Tematsko usmjerenje elektroničke publikacije
- Tema članka
- Autorstvo priloga
- Članci prema novinarskom žanru
- Grafička oprema članka
- Naslov: sastavnice
- Naslov: naglašavanje
- Naslov: osnovna značajka
- Usklađenost osnovne značajke naslova s osnovnom značajkom sadržaja
- Vrsta umjetnosti koja je u središtu zanimanja
- Sadržaj: novinarski stav prema »kulturi otkazivanja«
- Korisničke objave: zastupljenost
- Korisničke objave: stav prema »kulturi otkazivanja«.

Kategorija »Datum« obuhvaća razdoblje od 25. veljače do 25. ožujka, pri čemu su izostale objave 3, 9, 13, 15, 18. i 21-23. ožujka. »Tematsko usmjerenje elektroničke publikacije« dalje se klasificiralo na opće i specijalizirano.⁴⁹ Klasificiranje i imenovanje tema izvršilo se nakon cjelovitog uvida u gradivo. U promatranom razdoblju bile su zastupljene dvije teme isključivo vezane za hrvatsku glazbenu scenu: slučaj ZF – Čajkovski i Puccini umjesto Čajkovskog, a preostale teme uključuju: slučaj Netrebko, slučaj Gergijev, otkazana gostovanja *rock/pop* sastava i umjetnika u Rusiji, otkazivanje ruske umjetnosti (umjetnika i djela) u svijetu, Putin proziva svijet zbog »kulture otkazivanja« Rusije i ruske kulture, »kultura otkazivanja« kao fenomen i ostalo. »Autorstvo priloga« klasificiralo se prema načinu potpisivanja priloga, a uključuje: potpis inicijalima, potpis punim imenom i/ili prezimenom, potpisana redakcija, potpisana HINA na HINA.hr, potpisana HINA u drugoj elektroničkoj publikaciji, potpisana HINA i autor redakcije/redakcija, nepotpisano. Klasifikaciju članaka prema novinarskom žanru učinila je autorica i obuhvaća sljedeće: agencijsku vijest (HINA), autorski članak (obuhvaća članke koje su autori ili redakcije samostalno kreirale pozivajući se na više različitih izvora, moguće i na HINA-u, ali u značajnije izmijenjenom obliku), »iz sata u sat«, intervju, ispravak, komentar/kolumna. Kategorija »Grafička oprema članka« podrazumijeva sljedeću klasifikaciju: nema, fotografija, fotografije (2 ili više) raspoređene unutar članka, fotogalerija, *print screen* FB objave, video ili objava (YouTube, Instagram, Twitter), *embedded* te poveznicu na drugi članak. »Naslov« kao »poruka sastavljena od jedne ili više riječi koje najavljuju naslovljeni tekst«, »ključno mjesto teksta – njegov ulaz, kanal koji vodi u tekst, mamac« te

⁴⁹ Usp. Paško BILIĆ – Ivan BALABANIĆ – Ružica ETEROVIĆ – Krešimir JURLIN – Jaka PRIMORAC: *Analiza tržišta elektroničkih publikacija, radni materijal Agencije za elektroničke medije*, Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose, 2017, [21], <<https://www.aem.hr/wp-content/uploads/2018/11/IRMO-Analiza-tr%C5%BEi%C5%A1ta-elektroni%C4%8Dkih-publikacija.pdf>> (pristupljeno 16. 5. 2022).

na svojevrsan način autonomni tekst grafički odvojen od pripadajućeg mu teksta⁵⁰ – promatrao se kroz tri klasifikacijske cjeline. »Naslov: sastavnice« uključuje podjelu na: samo naslov; naslov, nadnaslov ili podnaslov; naslov, nadnaslov i podnaslov; naslov, nadnaslov i/ili podnaslov, međunaslov(i); naslov, međunaslov(i). »Grafijski elementi u službi naglašavanja u naslovu« klasificirali su se na sljedeći način: tiskana slova, citat u naslovu, usklična rečenica, upitna rečenica, bez naglašavanja. »Osnovne značajke naslova« klasificirale su se kao: kritički, informativan, senzacionalistički i teško odrediti. »Usklađenost sadržaja i naslova u odnosu na osnovnu značajku naslova«: usklađen, nije usklađen, teško odrediti. U kategoriji »Vrsta umjetnosti koja je u središtu zanimanja« prati se zastupljenost glazbene umjetnosti, kazališne umjetnosti, likovne umjetnosti i plesne (baletne) umjetnosti te nije jasno određeno. »Novinarski stav« dominantan u sadržaju klasificira se kao negativan (kritički), pozitivan, neutralan i teško odrediti. Po evidenciji zastupljenosti korisničkih objava ispod članka klasificira se i »stav korisnika« koji prevladava prema »kulturi otkazivanja«: pozitivan, negativan, neutralan i teško odrediti. Pri kodiranju članaka u 11 kategorija pridružio se jedan kod po jedinici analize (N = 98) koliko ih je ukupno u uzorku, osim u četiriju kojima je u sklopu kategorije bilo moguće pridružiti više klasifikacija unutar jedinice analize: »Tema članka« (N = 136), »Grafička oprema članka« (N = 130), »Naslov: naglašavanje« (N = 115) i »Vrsta umjetnosti koja je u središtu zanimanja« (N = 110).

Kategorizaciju i klasifikaciju medijskoga sadržaja provela je autorica rada pošto je učinila radnu verziju analitičke matrice radi izvođenja pokusne analize. Provjera pouzdanosti analize kako bi se procijenila objektivnost analize i opravdanost uopćavanja rezultata, odnosno »stupanj podudarnosti neovisno ocijenjenih značajki iste jedinice analize«,⁵¹ u kojoj je uz autoricu rada sudjelovala i magistra novinarstva, učinila se za tri klasifikacijske kategorije. Za kategoriju »Naslov: osnovna značajka« podudarnost je iznosila: Kappa (Brennan & Prediger) = 0,91; »Sadržaj: novinarski stav prema kulturi otkazivanja« Kappa (Brennan & Prediger) = 0,89 te »Korisničke objave: stav prema kulturi otkazivanja« Kappa (Brennan & Prediger) = 0,73.

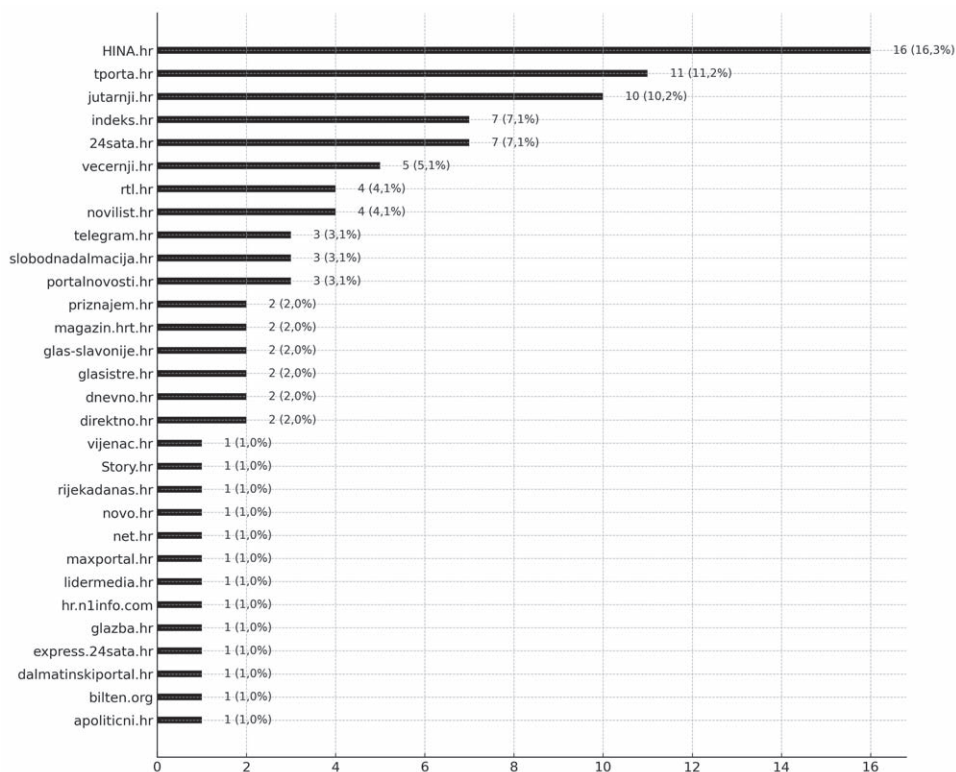
Autorica se za analizu medijskog sadržaja služila alatom za mješovitu (kvalitativno-kvantitativnu) analizu MAXQDA Analytics Pro 2022 (Release 22.4.0).

Rezultati

Ukupan broj analiziranih članaka koji se mogu povezati s fenomenom »kulture otkazivanja«, njih 98, objavljen je u 30 elektroničkih publikacija u promatranom razdoblju od 25. veljače do 25. ožujka 2022. Od toga ih je najviše objavila Hrvatska

⁵⁰ Ivan IVAS: Tropi u novinskim naslovima, *Medijska istraživanja*, 10 (2004) 2, 9-34.

⁵¹ Vesna LAMZA POSAVEC: *Metodologija društvenih istraživanja. Temeljni uvidi*, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2021, 270.

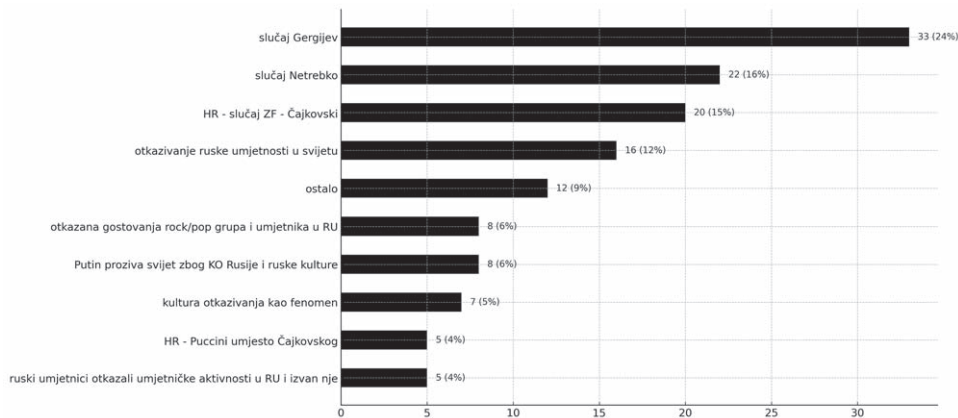

Grafikon 1: Medijske objave prema elektroničkim publikacijama (N = 98).

izvještajna novinska agencija (HINA.hr) s udjelom od 16,3 %. Slijedi tportal.hr s 11,2 %, jutarnji.hr s 10,2 %, 24sata.hr i index.hr s po 7,1 % (usp. **Grafikon 1**).

Teme koje su se u tom razdoblju mogle dovesti u vezu s fenomenom »kulture otkazivanja« na umjetničkoj sceni u svjetlu ruske agresije na Ukrajinu u prvih trideset dana rata, a o kojima se u najvećoj mjeri pisalo, bile su sljedeće: 1) slučaj svjetski proslavljenoga dirigenta Valerija Gergijeva kao »prve kulturne 'žrtve' Putinove invazije«,⁵² kojem su otkazane brojne suradnje i ranije najavljeni projekti (nastupi u Carnegie Hallu s Bečkom filharmonijom, suradnja s Pariškom filharmonijom, otkaz na mjestu šefa dirigenta Minhenske filharmonije i dr.); 2) slučaj (samo) otkazivanja umjetničkih gostovanja glasovite sopranistice Anne Netrebko; 3) slučaj promjene programa koncerta Zagrebačke filharmonije dan nakon početka invazije, 25. veljače: prema ranije utvrđenom rasporedu koncert Zagrebačke filharmonije trebao je biti posvećen djelima Petra Iljiča Čajkovskog, ali su njegov *Talijanski capriccio*, op. 45 i *4. simfonija*, op. 36 zamijenjeni *Adagiom za gudače* Samuela

⁵² HINA: Valerij Gergijev prva kulturna 'žrtva' Putinove invazije.

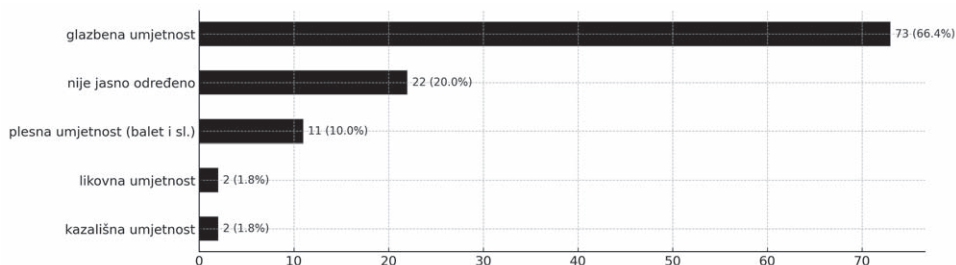
Grafikon 2: Medijske objave prema temi (N = 136).

Barbera i 7. *simfonijom*, op. 92 Ludwiga van Beethovena, dok je *Violinski koncert*, op. 35 izveden kako je bilo i najavljeno. Zbog nespretno komunicirane izmjene programa u medijima je nastala prava mala senzacija te je interpretaciju događaja donijelo 12 medija u Hrvatskoj, a vijest je imala odjek i u medijima u Bosni i Hercegovini te u Srbiji; 4) otkazivanje ruske umjetnosti (umjetnika i djela) u svijetu; 5) otkazivanje inozemnih gostovanja *rock/pop* grupa i umjetnika u Rusiji (Iggy Pop, Green Day, Franz Ferdinand, AJR i dr.); 6) Putin proziva svijet zbog kulture otkazivanja Rusije i ruske kulture; 7) »kultura otkazivanja« kao fenomen; 8) ruski umjetnici otkazali umjetničke aktivnosti u Rusiji i izvan nje; 9) zagrebački HNK umjesto opere Čajkovskog *Evgenij Onjegin* izveo Puccinijevu operu *Tosca*; 10) ostalo – što uključuje pisanje o sljedećim ratom isprovociranim »zahtjevima«: a) Hrvatski institut za jezik postavlja zahtjev da se ukrajinska imena i nazivi pišu kako ih pišu Ukrajinci, npr. Kiiiv umjesto Kijev; b) odluka Upravnog odbora Hrvatskog društva likovnih umjetnika da neće svojim članicama i članovima koji i dalje samostalno nastavljaju suradnju s Ruskom Federacijom i Bjelorusijom izdavati potvrde za suradnju dok ne potpišu izjavu kojom osuđuju agresiju Rusije na Ukrajinu; c) uklanjanje imena *Karl Marx*⁵³ iz naziva dvorane na Sveučilištu u Floridi; d) otkazivanje u drugim područjima izvan kulture (hrana, sport, natjecanje mačaka i slično). Zastupljenost u postotcima vidljiva je u **Grafikonu 2**.

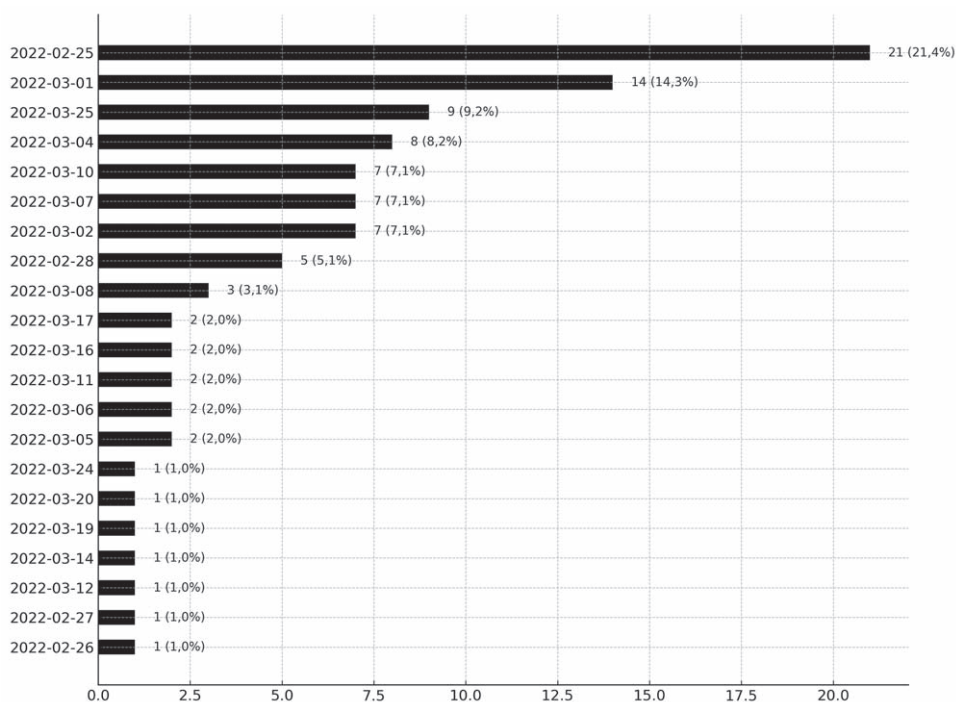
Prema **vrsti umjetnosti**, najviše objava vezanih za »kulturu otkazivanja« tiče se glazbe (66,4 %), plesne umjetnosti (10 %), kazališna i likovna umjetnost zastupljene su s po 1,8 %, dok za 20 % objava nije jasno određeno (usp. **Grafikon 3**).

⁵³ Sandra BABIĆ: Karl Marx nova žrtva kulture otkazivanja zbog ruske invazije na Ukrajinu, *Lidermedia.hr*, 24. 3. 2022, <<https://lidermedia.hr/zivot/karl-marx-nova-zrtva-kulture-otkazivanja-zbog-ruske-invazije-na-ukrajinu-141795>> (pristupljeno 16. 5. 2022).

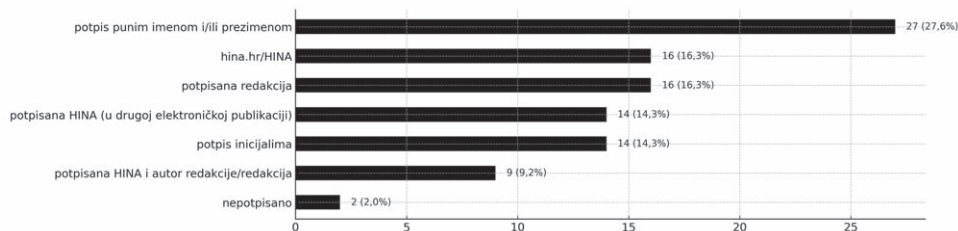

Grafikon 3: Medijske objave prema vrsti umjetnosti (N = 110).

Grafikon 4: Zastupljenost medijskih objava prema datumima (N = 98).

Prateći **dinamiku objava** na teme povezive s »kulturom otkazivanja« u promatranom razdoblju od 25. veljače do 25. ožujka možemo zaključiti da se o njima pisalo dvadeset i jedan dan. Najveći broj članaka, 21, objavio se 25. veljače, drugi dan po broju objava bio je 1. ožujka s 14 članaka, a posljednji dan promatranog razdoblja, 25. ožujka, obuhvatio je 9 članaka (usp. **Grafikon 4**). Takvu dinamiku moguće je povezati i s događajima i pojavama koje su zaintrigirale medijsku javnost: dana 25. veljače u najvećem broju slučajeva pisalo se o slučaju Zagrebačke filharmonije i »otkazivanju Čajkovskog« (12 objava, 55 %) te o Valeriju Gergijevu (6 objava, 27 %), dana 1. ožujka o otkazivanju ranije najavljenih inozemnih gosto-

Grafikon 5: Autorstvo članaka (N = 98).

vanja *rock/pop* skupina u Rusiji (7 objava, 41,2 %) i Valeriju Gergijevu (6 objava, 35,3 %), dok 25. ožujka mediji prenose izjave Vladimira Putina kako »Zapad voli kulturu otkazivanja, otkazali su JK Rowling, sad žele i Rusiju«⁵⁴ (8 objava, 80 %).

U pogledu **autorstva** najveći broj od ukupno 27 članaka potpisan je punim imenom i/ili prezimenom (27,6 %). Inicijalima je potpisano 14 članaka (14,3 %), dok je redakcija potpisana u 16 slučajeva (16,3 %). Među ostalim elektroničkim publikacijama izvan portala *hina.hr* (koji ima udio od 16 članaka u ukupnom zbroju), HINA-u kao autora potpisuje se u 14 slučajeva (14,3 %), HINA-u i autora redakcije/redakciju u 9 slučajeva (9,2 %), dok su dva članka nepotpisana (2 %), što je vidljivo u **Grafikonu 5**.

Prema **grafičkoj opremi članaka** svi su članci osim dviju HINA-inih vijesti opremljeni barem jednom fotografijom (njih 53,8 %). Dvije ili više fotografija unutar članka ima 20,8 % objava, dok ih 15,4 % dodaje videosadržaj. Samo 2 % od 98 članaka »poziva« na čitanje povezanoga sadržaja na drugoj mrežnoj lokaciji, a 2,3 %, isključivo *tportal.hr*, koristi mogućnost kreiranja fotogalerije (usp. **Grafikon 6**).

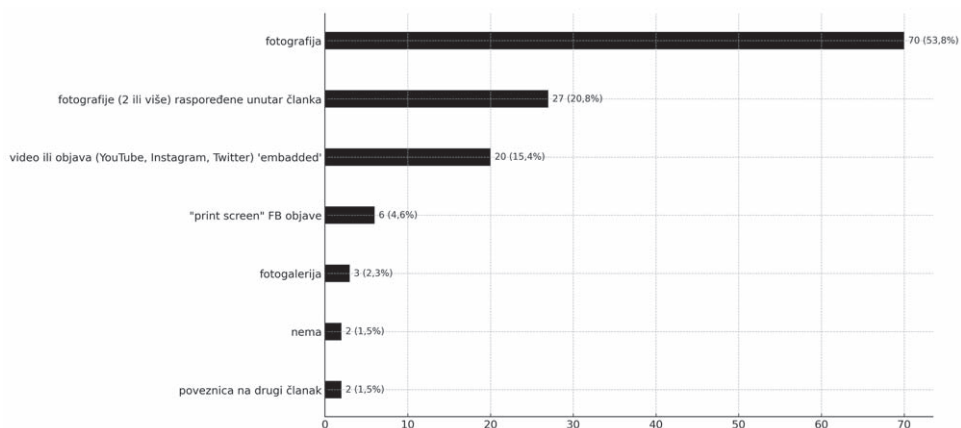
Izvršila se i klasifikacija objava prema **novinarskom žanru**. Najveća je zastupljenost agencijske vijesti s 41 člankom i udjelom od 41,8 %, pri čemu su dva članka s potpisom redakcije iako je riječ o HINA-inoj vijesti.⁵⁵ Autorski članak zastupljen je s 40 članaka i udjelom od 40,8 %, dok je treći žanr po zastupljenosti komentar/kolumna s udjelom od 14,3 % (usp. **Grafikon 7**).

Izvršila se i klasifikacija elektroničkih publikacija prema **tematskom usmjerenju** prikazana u **Grafikonu 8.1**, koju je autorica preuzela iz rada *Analiza tržišta elektroničkih publikacija*.⁵⁶ Klasifikacija podrazumijeva podjelu na elektroničke

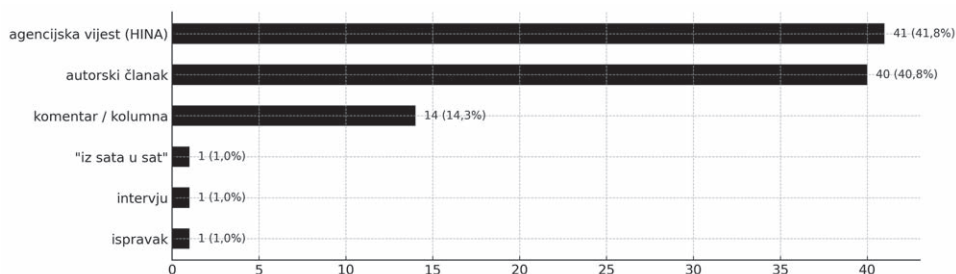
⁵⁴ Index Vijesti: Putin: Zapad voli kulturu otkazivanja, otkazali su JK Rowling, sad žele i Rusiju, *Index.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.index.hr/vijesti/clanak/putin-zapad-voli-kulturu-otkazivanja/2350539.aspx>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

⁵⁵ Index Magazin: Svjetski rokeri otkazuju nastupe u Rusiji: »Stojimo uz hrabri narod Ukrajine«, *Index.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.index.hr/magazin/clanak/svjetski-rokeri-otkazuju-nastupe-u-rusiji-jedini-razlog-je-invazija-na-ukrajinu/2343764.aspx>> (pristupljeno 1. 3. 2022); Kultura SD: Sve je više glazbenika koji otkazuju koncerte u Rusiji. »Naše su misli s Ukrajinčima«, poručio je Iggy Pop. Pročitajte što kažu ostali umjetnici..., *Slobodnadalmacija.hr*, 1. 3. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/glazba/sve-je-vise-glazbenika-koji-otkazuju-koncerte-u-rusiji-nase-su-misli-s-ukrajincima-porucio-je-iggy-pop-procitajte-sto-kazu-ostali-umjetnici-1171870>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

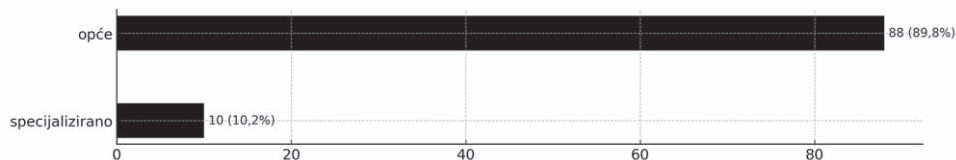
⁵⁶ Usp. P. BILIĆ et al.: *Analiza tržišta elektroničkih publikacija*.

Grafikon 6: Grafička oprema članka (N = 130).

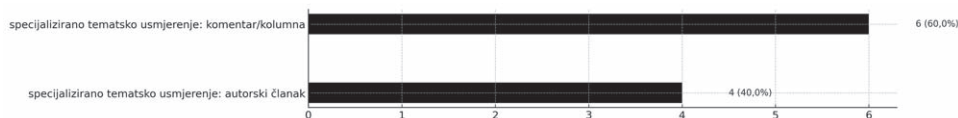
Grafikon 7: Novinarski žanr (N = 98).

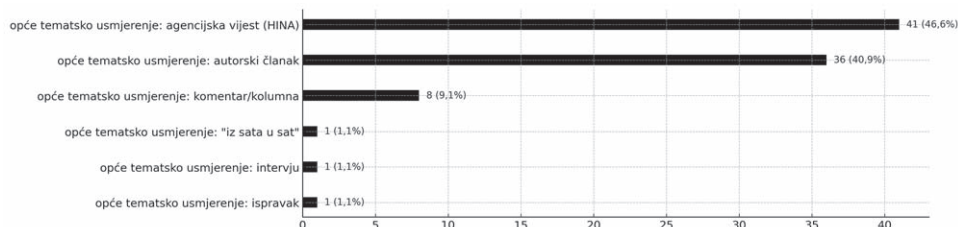
Grafikon 8.1: Podjela elektroničkih publikacija prema tematskom usmjerenju (N = 98).

publikacije općega tematskog usmjerenja kojima »se nastoji obuhvatiti širok spektar tema i mrežnom stranicom ponuditi glavni izvor informacija odabranoj publici«⁵⁷ i na elektroničke publikacije specijaliziranoga tematskog usmjerenja koje se bave isključivo specijaliziranim temama kao što su, primjerice, kultura, umjetnost, film, poslovne informacije i aspekti ljudskih prava. Specijalizirane stranice na određen način popunjavaju praznine u praćenju tema koje sve manje nalaze mjesto u publikacijama općeg usmjerenja. Uvidom u gradivo, od ukupno 30 elektroničkih publikacija koje su u promatranom razdoblju objavile članak povezan s temom »kulture otkazivanja« njih 89,8 % pripada općemu tematskom usmjerenju, a preo-

⁵⁷ P. BILIĆ et al.: *Analiza tržišta elektroničkih publikacija*, [21].

Grafikon 8.2. Elektroničke publikacije specijaliziranoga tematskog usmjerenja: žanrovska podjela (N = 10).

Grafikon 8.3. Elektroničke publikacije općega tematskog usmjerenja: žanrovska podjela (N = 88).

stalih 10,2 % specijaliziranim mrežnim stranicama (portalnovosti.hr, novo.hr, lider-media.hr, glazba.hr, express.24sata.hr, apoliticno.hr, story.hr i vijenac.hr).

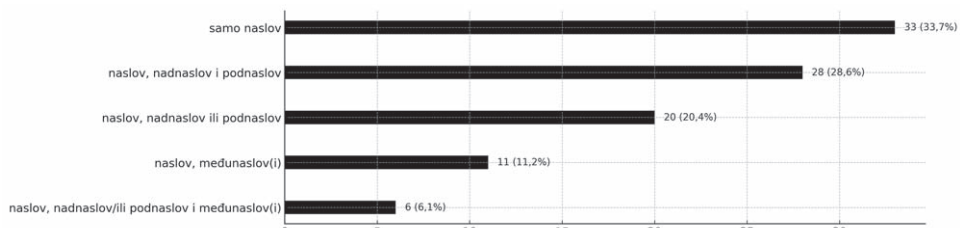
Iako je zastupljenost članaka na promatranu temu u slučaju specijaliziranih mrežnih stranica manja (tj. zabilježila se po jedna objava osim u slučaju mrežne stranice portalnovosti.hr s tri objave), primjećuje se žanrovska dominacija komentara/kolumni (60 %) i autorskih članaka (40 %), odnosno objava koje problematiziraju i kritički promišljaju pojavu »kulture otkazivanja« u kontekstu ruske agresije na Ukrajinu (usp. **Grafikon 8.2**).

S druge strane, u tematski općenito usmjerenim elektroničkim publikacijama prevaguje agencijska vijest (46,6 %), pri čemu je vidljiva snažna uloga Hrvatske izvještajne novinske agencije, za koju se može reći da je diktirala osnovne teme o kojima se u mrežnome prostoru s obzirom na »kulturu otkazivanja« u promatranom razdoblju pisalo. Slijede autorski članci (40,9 %), dok su komentari i kolumnne zastupljeni s 9,1 % (usp. **Grafikon 8.3**).

Gore navedenom analizom djelomice se potvrdila prva hipoteza (H1), kojom se postulira da u objavama elektroničkih publikacija općega tematskog usmjerenja prevaguju agencijske vijesti (46,6 %), a u objavama elektroničkih publikacija specijaliziranoga tematskog usmjerenja fenomenološki pristup temi putem autorskih članaka (40 %) te komentara/kolumna (60 %).

Naslovi

U kodiranju analiziranoga gradiva posebna pozornost posvetila se naslovu. Predmet zanimanja bile su sastavnice naslova članaka te se utvrdilo da 33,7 % članaka posjeduje naslov u užem smislu, da se 28,6 % naslova sastoji od nadnaslova, naslova i podnaslova, 20,4 % od naslova i nadnaslova ili podnaslova, a naslov i međunaslov(e) ima 11,2 % članaka, dok naslov, nadnaslov i/ili podnaslov te međunaslov(e) ima 6,1 % članaka (usp. **Grafikon 9.1**).

Grafikon 9.1: Naslovi: sastavnice (N = 98).

Kao što se ranije utvrdilo, u uzorku koji se istraživao velik je broj agencijskih vijesti koje su u različitim elektroničkim medijima sadržajem gotovo identične, dok se za interpretacijskom slobodom posegnulo u kreiranju naslova – elementima u službi naglašavanja (usp. **Grafikon 9.2**) te stvaranja određenoga tona, što se klasificiralo kao osnovna značajka naslova (usp. **Grafikon 9.3**). Prilikom kodiranja bilo je moguće jednom naslovu (misli se na naslov u širem smislu) dodijeliti više elemenata naglašavanja, pa je N = 115. Tiskana slova u naslovu zastupljena su u 40 % slučajeva. Tako su primjeri istaknutih (nad)naslova sljedeći: U znak solidarnosti,⁵⁸ Rusi na crnoj listi,⁵⁹ Pretjerivanje? Zagrebačka filharmonija iz programa koncerta maknula skladbe Petra Iljiča Čajkovskog;⁶⁰ EBU prelomio;⁶¹ Slavni ruski dirigent;⁶² Ima rok do ponedjeljka,⁶³ 'To je naš način borbe',⁶⁴ 'Zaustavite Putina odmah!'⁶⁵

⁵⁸ T. P.: Zagrebačka filharmonija promijenila program koncerta: »Nacionalnost nikad neće biti razlog da umjetnika/cu nemamo na repertoaru«, *Dnevno.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.dnevno.hr/magazin/zagrebacka-filharmonija-promijenila-program-koncerta-nacionalnost-nikad-neze-biti-razlog-da-umjetnika-cu-nemamo-na-repertoaru-1915389/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁵⁹ Romana PERITZ: Slavnom ruskom dirigentu zabranili nastup u čuvenom Carnegie Hallu: »On je Putinov prijatelj i podržavatelj«, *Jutarnji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/slavnom-ruskom-dirigentu-zabranili-nastup-u-cuvenom-carnegie-hallu-on-je-putinov-prijatelj-i-podrzavatelj-15163128>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁶⁰ No. H.: Pretjerivanje? Zagrebačka filharmonija iz programa koncerta maknula skladbe Petra Iljiča Čajkovskog, *Novo.hr*, 25. 2. 2022, <<https://novo.hr/prethjerivanje-zagrebacka-filharmonija-iz-programa-koncerta-maknula-skladbe-petra-iljica-cajkovskog/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

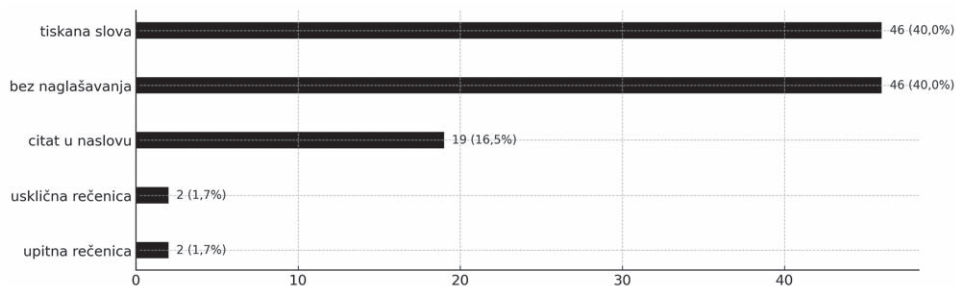
⁶¹ RTL.hr: Rusija izbačena s Eurosonga: 'To bi dovelo natjecanje na loš glas', *Rtl.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/rusija-izbacena-s-eurosonga-bda0b0f0-c353-11ec-bffc-fe475b7c2d1e>> (pristupljeno 26. 2. 2022).

⁶² HINA: Ništa od Bečke filharmonije! Valerij Gergijev prva kulturna 'žrtva' Putinove invazije, *Rtl.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/valerij-gergijev-prva-kulturna-zrtva-putinove-invazije-bbfbfe4e-c353-11ec-bb12-52c0e7bbe268>> (pristupljeno 26. 2. 2022).

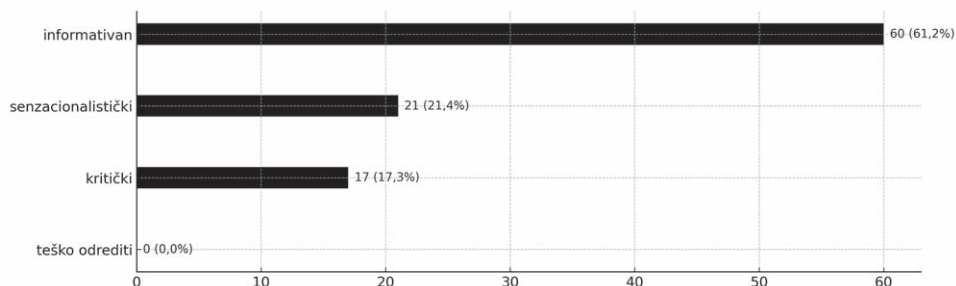
⁶³ HINA: Gradonačelnik Münchena zaprijetio da će s mjesta dirigenta lokalne filharmonije smijeniti Putinovog prijatelja ako ne osudi napad na Ukrajinu, *Slobodnadalmacija.hr*, 25. 2. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/svijet/gradonacelnik-munchena-zaprijetio-da-ce-s-mjesta-dirigenta-lokalne-filharmonije-smijeniti-putinovog-prijatelja-ako-ne-osudi-napad-na-ukrajinu-1170738>> (pristupljeno 26. 2. 2022).

⁶⁴ V. Ba.: Zagrebačka filharmonija promijenila program večerašnjeg koncerta u dvorani Lisinski, neće izvoditi skladbe Petra Iljiča Čajkovskog, *Tportal.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/zagrebacka-filharmonija-promijenila-program-vecerasnjeg-koncerta-u-dvorani-lisinski-neze-izvoditi-skladbe-petra-iljica-cajkovskog-20220225>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁶⁵ V. Ba.: Umjetnici s obje strane: Ovo nije specijalna operacija nego invazija. Putin uništava naciju s vlastitom kulturom, poviješću i jezikom, *Tportal.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.tportal.hr/kultura/cla>

Grafikon 9.2: Naslovi: grafijski elementi u službi naglašavanja (N = 115).

Grafikon 9.3: Naslovi: osnovne značajke (N = 98).

Filharmonija se bori glazbom;⁶⁶ Kulturna 'žrtva' Rusije;⁶⁷ Najveći živi dirigent;⁶⁸ Otkazivanje baleta;⁶⁹ Nižu se otkazi;⁷⁰ Bojkot Putina;⁷¹ Pad Valerija Gergijeva;⁷²

nak/umjetnici-s-obje-strane-ovo-nije-specijalna-operacija-nego-in vazija-putin-unistava-naciju-s-vlasti-tom-kulturom-povijescu-i-jezikom-20220225> (pristupljeno 26. 2. 2022).

⁶⁶ Vecernji.hr: »Čajkovski je prevelik umjetnik da ga ne bismo izvodili, ali solidarni smo s Ukrajinom«, *Vecernji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.vecernji.hr/kultura/cajkovski-je-prevelik-umjetnik-da-ga-ne-bismo-izvodili-ali-solidarni-smo-s-ukrajinom-1566486>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁶⁷ HINA: Kulturna 'žrtva' Rusije. Ruski dirigent pobornik Putina izbačen iz programa Bečke filharmonije, *Vecernji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/ruski-dirigent-pobornik-putina-iz-bacen-iz-programa-becke-filharmonije-1566334>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁶⁸ L. K.: Kraj karijere ili osuda Putinovog režima: Ruski dirigent Valerij Gergijev pred ultimatumom, *Rtl.hr*, 28. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/ruski-dirigent-valerij-gergijev-pred-ultimatumom-bc26771e-c353-11ec-ae78-52c0e7bbe268>> (pristupljeno 1. 3. 2022).

⁶⁹ Lana RIBARIĆ: Dražen Katunarić: »Trebalo donositi nijansirane odluke, a ne zabraniti sve Ruse u paketu«, *Jutarnji.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/kazaliste/drazen-katunaric-trebalo-donositi-nijansirane-odluke-a-ne-zabraniti-sve-ruse-u-paketu-15164199>> (pristupljeno 1. 3. 2022).

⁷⁰ T. I.: Nakon Green Day, ruske nastupe otkazali i Nick Cave, Iggy Pop, Franz Ferdinand, Youngblud..., *Novilist.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/scena/rif/nakon-green-day-ruske-nastupe-otkazali-i-nick-cave-iggy-pop-franz-ferdinand-youngblud/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

⁷¹ Kultura SD: Sve je više glazbenika koji otkazuju koncerte u Rusiji. »Naše su misli s Ukrajinčima«, poručio je Iggy Pop. Pročitajte što kažu ostali umjetnici..., *Slobodnadalmacija.hr*, 1. 3. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/glazba/sve-je-vise-glazbenika-koji-otkazuju-koncerte-u-rusiji-nase-su-misli-s-ukrajincima-porucio-je-iggy-pop-procitajte-sto-kazu-ostali-umjetnici-1171870>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁷² V. Ba.: Putinov prijatelj i jedan od najtraženijih dirigenata na svijetu ne može više nigdje nastupati. Osim u Rusiji, *Tportal.hr*, 1. 3. 2022. <<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/putinov-prijatelj-i-je>

Otpao je i koncert u Lisinskom;⁷³ Stop agresoru;⁷⁴ 'On je jako privlačan čovjek';⁷⁵ Vjerna do kraja;⁷⁶ Različite reakcije na umjetničkim pozornicama kada je riječ o ratu u Europi;⁷⁷ Željela je biti Putinova ljubavnica;⁷⁸ 'Žele poništiti naš narod';⁷⁹ Nove bizarne izjave.⁸⁰ Značajka bez elemenata za naglašavanje uočljiva je u 40 % naslova. Citati su u naslovima zastupljeni u 16,5 % članaka, dok po 1,7 % naslova koristi uskličnu i upitnu rečenicu, primjerice: »Cancel«: Zagrebačka filharmonija skinula Ukrajinca Čajkovskog s repertoara »Zbog solidarnosti s Ukrajinom«!⁸¹ Video: Putin fan Harryja Pottera?⁸²

Naslovi su se prema osnovnoj značajki podijelili na: informativne, kritičke, senzacionalističke i teško je odrediti (usp. **Grafikon 9.3**). Kao senzacionalistički naslovi određeni su oni koji su pogrešno predstavljali članak s ciljem privlačenja klikova (tzv. *clickbait*) i obmanjivanja publike, za razliku od kreativnih naslova koji imaju za cilj privući čitatelja.⁸³ Senzacionalistički naslovi, s 21,4 % udjela u ukupnom broju, bili su »rezervirani« za teme povezane uz slučaj Zagrebačke filharmonije i »otkazivanje« Čajkovskog te Valerija Gergijeva, a napose za članke tematski

dan-od-najtrazenijih-dirigenata-na-svijetu-ne-moze-vise-nigdje-nastupati-osim-u-rusiji-20220301> (pristupljeno 15. 3. 2022).

⁷³ HINA: Slavna ruska sopranistica je otkazala sve nastupe nakon optužbi da podržava Putina, *24sata.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/slavna-ruska-sopranistica-je-otkazala-sve-nastupe-nakon-optuzbi-da-podrzava-putina-819282>> (pristupljeno 2. 3. 2022).

⁷⁴ Jasenka LESKUR: »Ne mogu raditi za ubojicu!« – snažna je poruka ravnateljice moskovskog državnog kazališta. Sve je više ruskih umjetnika koji dižu glas protiv Putina, *Slobodnadalmacija.hr*, 2. 3. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/ostalo/ne-mogu-raditi-za-ubojicu-snazna-je-poruka-ravnateljice-moskovskog-drzavnog-kazalista-sve-je-vise-ruskih-umjetnika-koji-dizu-glas-protiv-putina-1172084>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁷⁵ HINA – Marija CINDRIĆ: Suškalo se da ljube s Putinom, nastupe joj sad otkazuju diljem svijeta, a neće doći ni u Zagreb, *24sata.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/suskalo-se-da-ljube-s-putinom-nastupe-joj-sad-otkazuju-diljem-svijeta-a-neece-doci-ni-u-zagreb-819862>> (pristupljeno 4. 3. 2022).

⁷⁶ NET.HR: Vjerna do kraja / Pričalo se da je Putinova ljubavnica, a sada je bijesnim obraćanjem Zapadu sablaznila svijet, *Net.hr*, 4. 3. 2022, <<https://net.hr/hot/zvijezde/ljubavnica-vladimira-putina-otkazala-koncerte-neece-nastupiti-ni-u-zagrebu-anna-netrebko-ed94571c-9bb2-11ec-88dd-263dfc22ffbb>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

⁷⁷ Draško CELIG: Solidarnost, ali i muk, *Glas-slavonije.hr*, 11. 3. 2022, <<http://www.glas-slavonije.hr/488442/12/Solidarnost-ali-i-muk>> (pristupljeno 12. 3. 2022).

⁷⁸ Ante FERARA: Željela je biti Putinova ljubavnica: Ruska sopranistica izvrijedala je njegove protivnike, svi joj otkazuju nastup, *Story.hr*, 4. 3. 2022, <<https://story.hr/Celebrity/a203971/Sopranistici-Vladimira-Putina-otkazali-nastupe.html>> (pristupljeno 22. 7. 2022).

⁷⁹ bkk/h: Putin skidanje ruskih umjetnika s kulturnih programa usporedio s nacističkim spaljivanjem knjiga, *Direktno.hr*, 25. 3. 2022, <<https://direktno.hr/eu-i-svijet/putin-skidanje-ruskih-umjetnika-s-kulturnih-programa-usporedio-s-nacistickim-spaljivanjem-knjiga-265469/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

⁸⁰ mp: »Zapad želi otkazati Rusiju, kao što su to učinili J. K. Rowling«, *Direktno.hr*, 25. 3. 2022, <<https://direktno.hr/eu-i-svijet/putin-fan-harryja-potterag-zapad-zeli-otkazati-rusiju-sto-su-ucinili-j-k-rowling-265463/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

⁸¹ ***: »Cancel«: Zagrebačka filharmonija skinula Ukrajinca Čajkovskog s repertoara »zbog solidarnosti s Ukrajinom«!, *Priznajem.hr*, 25. 2. 2022, <<https://archive.ph/B00fR>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

⁸² mp: »Zapad želi otkazati Rusiju, kao što su to učinili J. K. Rowling«.

⁸³ ***: Klikbejt, Medijska pismenost, web-stranica, <<https://medijskapismenost.raskrinkavanje.ba/oblici-manipulacija-i-kome-se-obratiti-ako-ih-uocite/koji-sve-oblici-medijskih-manipulacija-postoje/klikbejt/>> (16. 5. 2022).

vezane uz Annu Netrebko, gdje se nije zaziralo ni od »doksinga«, odnosno zlona-mjernog iznošenja informacija (insinuacija) iz privatnoga života.⁸⁴ Šuškalo se da ljubi s Putinom, nastupe joj sad otkazuju diljem svijeta, a neće doći ni u Zagreb;⁸⁵ Vjerna do kraja / Pričalo se da je Putinova ljubavnica, a sada je bijesnim obraćanjem Zapadu sablaznila svijet;⁸⁶ Željela je biti Putinova ljubavnica: Ruska soprani-stica izvrijeđala je njegove protivnike, svi joj otkazuju nastupe;⁸⁷ Annu Netrebko desetljećima se povezuje s Putinom, a sada se radije odrekla karijere nego li njega: Otkazani su joj svi nastupi, uključujući i onaj u Zagrebu i sl.⁸⁸

Kritičkima je doživljeno 17,3 % naslova, među kojima: Prijeti li nam rusofobija,⁸⁹ Otkazivanje i(li) solidarnost;⁹⁰ Dražen Katunarić: »Treba donositi nijansirane odluke, a ne zabraniti sve Ruse u paketu«;⁹¹ Stop »kenslanju« ruskog naroda;⁹² Treba li spaliti Tolstoja;⁹³ Kad topovi govore, muze (ne) šute;⁹⁴ Za ruske glazbenike spuštana kulturna željezna zavjesa. Tako nije bilo ni u najmračnijim danima hladnog rata;⁹⁵ Da, Rusi napadaju, hapse i mlate ljude na ulici. No medijska cenzura i kultura otkazivanja Rusije su besmisleni;⁹⁶ Rusi na ledu;⁹⁷ Svjetski domovinski rat;⁹⁸ Smetaju vam hrtovi, Čehov, Čajkovski, boršč i votka? Eno vam Crveni križ pa pomozite Ukrajini,

⁸⁴ H. SAINT-LOUIS: Razumijevanje kulture otkazivanja, 398.

⁸⁵ HINA – Marija CINDRIĆ: Šuškalo se da ljubi s Putinom.

⁸⁶ NET.HR: Vjerna do kraja / Pričalo se da je Putinova ljubavnica.

⁸⁷ A. FERARA: Željela je biti Putinova ljubavnica.

⁸⁸ M. D.: Operna diva. Annu Netrebko desetljećima se povezuje s Putinom, a sada se radije odrekla karijere nego li njega: Otkazani su joj svi nastupi, uključujući i onaj u Zagrebu, *Tportal.hr*, 4. 3. 2022. <<https://www.tportal.hr/showtime/clanak/annu-netrebko-desetljeccima-se-povezuje-s-putinom-a-sada-se-radije-odrekla-karijere-nego-li-njega-otkazani-su-joj-svi-nastupi-ukljucujuci-i-onaj-u-zagrebu-foto-20220304>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁸⁹ G. BORKOVIĆ: Prijeti li nam rusofobija, *Portalnovosti.com*, 26. 2. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/prijeti-li-nam-rusofobija>> (pristupljeno 1. 3. 2022).

⁹⁰ Marija SARAGA: Zagrebačka filharmonija: Otkazivanje i(li) solidarnost, *Glazba.hr*, 27. 2. 2022, <<https://glazba.hr/citaj/price/otkazivanje-ili-solidarnost/>> (pristupljeno 27. 2. 2022).

⁹¹ L. RIBARIĆ: Dražen Katunarić: »Treba donositi nijansirane odluke...«

⁹² Marko KOSTANIĆ: Stop »kenslanju« ruskog naroda, *Bilen.org*, 4. 3. 2022, <<https://www.bilen.org/?p=41332>> (pristupljeno 5. 3. 2022).

⁹³ Dubravko GRAKALIĆ: Treba li spaliti Tolstoja?, *Glasištre.hr*, 5. 3. 2022, <<https://www.glasistre.hr/kolumna/treba-li-spaliti-tolstoja-781345>> (pristupljeno 5. 3. 2022).

⁹⁴ Kim CUCULIĆ: Kad topovi govore, muze (ne) šute, *Novilist.hr*, 6. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/kad-topovi-govore-muze-ne-sute/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁹⁵ HINA: Za ruske glazbenike spuštana kulturna željezna zavjesa. Tako nije bilo ni u najmračnijim danima hladnog rata, *Novilist.hr*, 7. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/ostalo-kultura/zaruske-glazbenike-spustena-kulturna-zeljezna-zavjesa-tako-nije-bilo-ni-u-najmracnijim-danima-hladnog-rata/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁹⁶ Višeslav RAOS: Da, Rusi napadaju, hapse i mlate ljude na ulici. No medijska cenzura i kultura otkazivanja Rusije su besmisleni, *Tportal.hr*, 8. 3. 2022. <<https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/darusi-napadaju-hapse-i-mlate-ljude-na-ulici-no-medijska-cenzura-i-kultura-otkazivanja-rusije-su-besmisleni-foto-20220308>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁹⁷ Dragan GROZDANOVIĆ: Rusi na ledu, *Portalnovosti.com*, 10. 3. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/rusi-na-ledu>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

⁹⁸ Boris DEŽULOVIĆ: Svjetski domovinski rat, *Portalnovosti.com*, 19. 3. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/svjetski-domovinski-rat>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

umjesto da lajete pred ogledalom vlastite savjesti;⁹⁹ Trebamo biti solidarni s Ukrajinom, ali bojkotom ruske glazbe neće se dobiti rat;¹⁰⁰ Moramo li se sramiti zbog Čajkovskog ili Čehova?;¹⁰¹ Putinova agresija na Ukrajinu i bojkot ruske kulture: Pred sudom povijesti i(li) politike.¹⁰² Naposljetku, najveći je broj naslova informativan, primjerice: Javila se filharmonija: Nacionalnost nikad neće biti razlog da izbacimo umjetnika;¹⁰³ Najzaposleniji dirigent svijeta, na dnevnoj bazi ostaje bez angažmana diljem svijeta;¹⁰⁴ Slavni pijanist svojom izjavom šokirao kulturnjake: ugasite struju Kijevu!;¹⁰⁵ Bizaran Putinov govor, spomenuo autoricu Harrya Pottera: »Zapad želi otkazati Rusiju!«;¹⁰⁶ Zbog invazije na Ukrajinu ruski kulturni radnici više ne mogu raditi na Zapadu;¹⁰⁷ Bojkot ruske kulture: »I na vrhuncu Hladnog rata bilo je kulturne razmjene«;¹⁰⁸ Amsterdam Hermitage prekinuo veze s ruskim matičnim muzejem;¹⁰⁹ Glazbeni direktor Boljšoj teatra podnio ostavku;¹¹⁰ Gradonačelnik

⁹⁹ Romano BARETIĆ: Smetaju vam hrtovi, Čehov, Čajkovski, boršč i votka? Eno vam Crveni križ pa pomozite Ukrajinu, umjesto da lajete pred ogledalom vlastite savjesti, *Tportal.hr*, 12. 3. 2022, <<https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/smetaju-vam-hrtovi-cehov-cajkovski-borsc-i-votka-eno-vam-crveni-kriz-pa-pomozite-ukrajini-umjesto-da-lajete-pred-ogledalom-vlastite-savjesti-foto-20220312>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

¹⁰⁰ Tia ŠPERO: Matej Meštrović. Trebamo biti solidarni s Ukrajinom, ali bojkotom ruske glazbe neće se dobiti rat, *Vecernji.hr*, 14. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/kultura/trebamo-biti-solidarni-s-ukrajinom-ali-bojkotom-ruske-glazbe-neece-se-dobiti-rat-1570691>> (pristupljeno 14. 3. 2022).

¹⁰¹ Dubravka VRGOČ: Moramo li se sramiti zbog Čajkovskog ili Čehova?, *Express24.sata.hr*, 17. 3. 2022, <<https://express.24sata.hr/kultura/moramo-li-se-sramiti-zbog-cajkovskog-ili-cehova-25714>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

¹⁰² Jaroslav PECNIK: Putinova agresija na Ukrajinu i bojkot ruske kulture: Pred sudom povijesti i(li) politike, *Novolist.hr*, 20. 3. 2022, <<https://www.novolist.hr/ostalo/kultura/putinova-agresija-na-ukrajinu-i-bojkot-ruske-kulture-pred-sudom-povijesti-ili-politike/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).

¹⁰³ Index Magazin: Javila se filharmonija: Nacionalnost nikad neće biti razlog da izbacimo umjetnika, *Index.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.index.hr/magazin/clanak/zagrebacka-filharmonija-objasnila-zasto-je-skinula-neka-djela-cajkovskog-s-repertoara/2342710.aspx>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

¹⁰⁴ Romana PERITZ: Najzaposleniji dirigent svijeta, na dnevnoj bazi ostaje bez angažmana diljem svijeta, *Jutarnji.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/najzaposleniji-dirigent-svijeta-na-dnevnoj-bazi-ostaje-bez-angazmana-diljem-svijeta-15165037>> (pristupljeno 3. 3. 2022).

¹⁰⁵ dš: Slavni pijanist svojom izjavom šokirao kulturnjake: ugasite struju Kijevu!, *Rijekadanas.hr*, 16. 3. 2022, <<https://www.rijekadanas.com/slavni-pijanist-svojom-izjavom-sokirao-kulturnjake-ugasite-struju-kijevu/>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

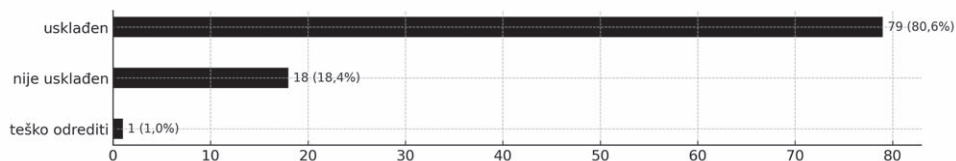
¹⁰⁶ Dnevno.hr: Bizaran Putinov govor, spomenuo autoricu Harrya Pottera: »Zapad želi otkazati Rusiju!«. NATO radi plan za slučaj napada na neku od članica, *Dnevno.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.dnevno.hr/vijesti/bizaran-putinov-govor-spomenuo-autoricu-harrya-pottera-zapad-zeli-otkazati-rusiju-nato-radi-plan-za-slucuj-napada-na-neku-od-clanica-1932345/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

¹⁰⁷ H.: Zbog invazije na Ukrajinu ruski kulturni radnici više ne mogu raditi na Zapadu, *Glas-slavonije.hr*, 7. 3. 2022, <<https://www.glas-slavonije.hr/488176/9/Zbog-invazije-na-Ukrajinu-ruski-kulturni-radnici-vise-ne-mogu-raditi-na-Zapadu>> (pristupljeno 7. 3. 2022).

¹⁰⁸ HINA: Bojkot ruske kulture: »I na vrhuncu Hladnog rata bilo je kulturne razmjene«, *Hr.n1infor.com*, 7. 3. 2022, <<https://hr.n1info.com/kultura/veliki-bojkot-ruske-kulture-i-na-vrhuncu-hladnog-rata-bilo-je-kulturne-razmjene/>> (pristupljeno 25. 7. 2022).

¹⁰⁹ HINA: Amsterdam Hermitage prekinuo veze s ruskim matičnim muzejem, *HINA.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10924811>> (pristupljeno 21. 7. 2022).

¹¹⁰ HINA: Glazbeni direktor Boljšoj teatra podnio ostavku, *HINA.hr*, 6. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10927320>> (pristupljeno 21. 7. 2022).

Grafikon 10: Usklađenost naslova i sadržaja u odnosu na osnovnu značajku naslova (N = 98).

Muenchena otpustio šefa filharmonije zbog bliskosti s Putinom;¹¹¹ HNK u Zagrebu: Puccinijeva »Tosca« umjesto »Evgenija Onjegina« P. I. Čajkovskog;¹¹² Iggy Pop se pridružio izvođačima koji otkazuju koncerte u Rusiji;¹¹³ Putin uspoređuje sankcije ruskoj kulturi s nacističkim spaljivanjem knjiga;¹¹⁴ Sopranistica Anna Netrebko objavila da do daljnjega otkazuje javne nastupe;¹¹⁵ Prekid kulturnih kontakata s Rusijom: otkazana suradnja koji su potpisali Lavrov i N. Obuljen¹¹⁶ i dr.

Već se ranije utvrdilo da postoji određeni raskorak između naslova i samoga sadržaja, pa se željelo utvrditi u kojoj su mjeri naslov i sadržaj usklađeni u odnosu na osnovnu značajku pripisanu naslovu (usp. **Grafikon 10**). Kod većine je članaka ton u naslovu i sadržaju usklađen, u 80,6 % slučajeva, dok je u 18,4 % neusklađen, pri čemu je najčešće riječ o situacijama kada se informativnomu sadržaju pridružuje naslov senzacionalističkoga karaktera.

Tako se potvrdila druga hipoteza (H2), koja je predviđjela da će u naslovima u širem smislu prevladavati opća značajka informativnosti, a koja se može primijeniti i na sadržaj s obzirom na usklađenost osnovne značajke naslova i sadržaja.

Novinarski stav

Još jedno istraživačko pitanje koje se postavilo u ovome radu odnosilo se na novinarski stav koji prevladava u odnosu prema fenomenu »kulture otkazivanja«. Pokazalo se, a što je vidljivo u **Grafikonu 11**, da dominira neutralan stav (79,6 %), negativan (kritički) stav uočljiv je u 17,3 % slučajeva (primjerice: Spušta se neza-

¹¹¹ HINA: Gradonačelnik Muenchena otpustio šefa filharmonije zbog bliskosti s Putinom, *HINA.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10921403>> (pristupljeno 20. 7. 2022).

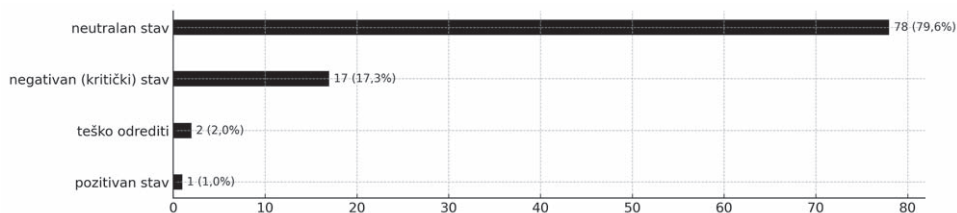
¹¹² HINA: HNK u Zagrebu: Puccinijeva »Tosca« umjesto »Evgenija Onjegina« P. I. Čajkovskog, *Glasistre.hr*, 10. 3. 2022, <<https://www.glasistre.hr/kultura/hnk-u-zagrebu-puccinijeva-tosca-umjesto-evgenija-onjegina-p-i-cajkovskog-782706>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

¹¹³ HINA: Iggy Pop se pridružio izvođačima koji otkazuju koncerte u Rusiji, *HINA.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10921925>> (pristupljeno 20. 7. 2022).

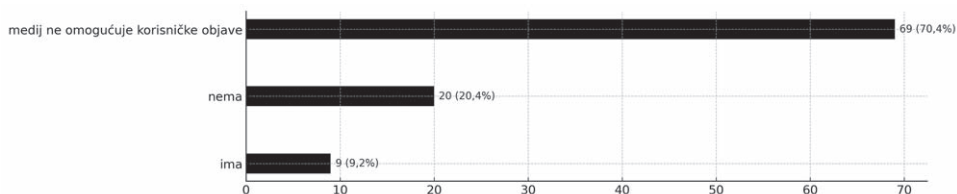
¹¹⁴ HINA: Putin uspoređuje sankcije ruskoj kulturi s nacističkim spaljivanjem knjiga, *HINA.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10947649>> (pristupljeno 21. 7. 2022).

¹¹⁵ HINA: Sopranistica Anna Netrebko objavila da do daljnjega otkazuje javne nastupe, *HINA.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10922700>> (pristupljeno 21. 7. 2022).

¹¹⁶ Romana PERITZ: Prekid kulturnih kontakata s Rusijom: otkazana suradnja koji su potpisali Lavrov i N. Obuljen, *Jutarnji.hr*, 10. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/kazaliste/prekid-kulturnih-kontakata-s-rusijom-otkazana-suradnja-koji-su-potpisali-lavrov-i-n-obuljen-15168525>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

Grafikon 11: Novinarski stav prema kulturi otkazivanja (N = 98).

Grafikon 12: Korisničke objave: zastupljenost (N = 98).

pamćena željezna zavjesa za ruske kulturnjake;¹¹⁷ Da, Rusi napadaju, hapse i mlate ljude na ulici. No medijska cenzura i kultura otkazivanja Rusije su besmisleni;¹¹⁸ Stop »kenslanju« ruskog naroda,¹¹⁹ Paradoksi kulture. Ruska bolest¹²⁰), teško je odrediti stav u 2 % slučajeva, dok se u jednom članku uočio pozitivan stav prema kulturi otkazivanja (Svjetski rokeri otkazuju nastupe u Rusiji: »Stojimo uz hrabri narod Ukrajine«¹²¹). Hipoteza 3 (H3), koja je pretpostavila pretežno negativan stav, nije se potvrdila.

Stav u korisničkim objavama

Istraživački interes bio je usmjeren i na korisničke objave ispod članaka te na stav koji u njima prevladava uz pretpostavku da će članci vezani uz tematiku »kulture otkazivanja« u većoj mjeri izazvati interes čitatelja i potaknuti ih na komentare. Jednako tako pretpostavljalo se da će prevladavati negativan stav prema »kulturi otkazivanja«. Međutim, kao što prikazuje **Grafikon 12**, u 70,4 % slučajeva nije bilo moguće objaviti korisničku objavu ispod članka, u 20,4 % slučajeva korisničkih objava nema, a korisničke objave zastupljene su u samo 9,2 % slučajeva.

Ukupno 9 članaka ima korisničke objave: u četirima slučajevima na portalu 24sata.hr, jednako toliko na portalu vecernji.hr, te u jednom slučaju ispod članka na portalu express.24sata.hr (usp. **Grafikon 13**).

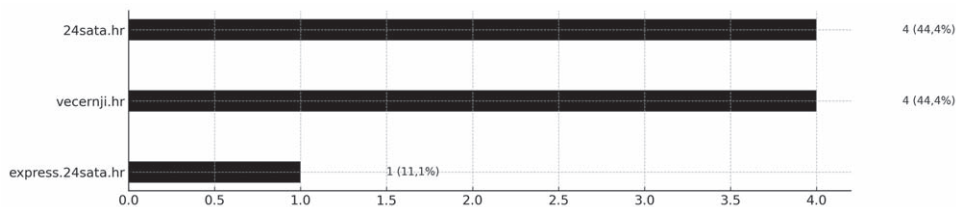
¹¹⁷ ***: Spušta se nezapamćena željezna zavjesa za ruske kulturnjake, *Apolitici.hr*, 8. 3. 2022, <<https://apolitici.hr/spusta-se-nezapamcena-zeljezna-zavjesa-za-ruske-kulturnjake/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).

¹¹⁸ V. RAOS: Da, Rusi napadaju, hapse i mlate.

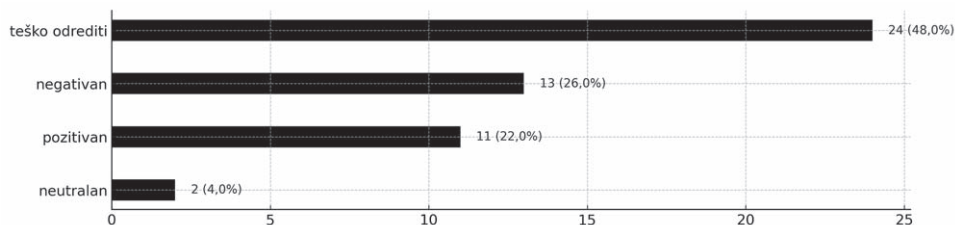
¹¹⁹ M. KOSTANIĆ: Stop »kenslanju« ruskog naroda.

¹²⁰ Boris BECK: Paradoksi kulture. Ruska bolest, *Vijenac.hr*, 731, 10. 3. 2022, <<https://www.matica.hr/vijenac/731/ruska-bolest-32842/>> (pristupljeno 25. 5. 2022).

¹²¹ Index Magazin: Svjetski rokeri otkazuju nastupe u Rusiji.

Grafikon 13: Korisničke objave prema zastupljenosti u elektroničkim publikacijama (N = 9).

Grafikon 13.1: Korisničke objave na portalu 24sata.hr – stav čitatelja (N = 50).

Na portalu 24sata.hr od ukupno 50 korisničkih objava uz četiri članka najviše »komentar« čitatelja dobio je članak Putin: Zapad želi 'otkazati' našu kulturu. Reuters: U Hrvatskoj su odbili izvesti djelo Čajkovskog¹²² (N = 42). Valja naglasiti da su se uzete u obzir samo objave koje su vidljive na stranici ispod članka, ne i komentari, tj. odgovori koji prate određenu korisničku objavu. Po tri korisničke objave nalaze se uz članke Pariška filharmonija otkazala sve koncerte Putinova prijatelja dirigenta Valerija Gergijeva¹²³ te Šuškalović se da ljubi s Putinom, nastupe joj sad otkazuju diljem svijeta, a neće doći ni u Zagreb,¹²⁴ dva komentara ima članak Pop zvijezde diljem svijeta stale uz Ukrajinu: Otkazali koncerte u Rusiji, povukli stream pjesme...¹²⁵ Stav čitatelja prema »kulturi otkazivanja« na 24sata.hr u najvećoj mjeri teško je odrediti (48 %), odnosno korisničke objave ne odražavaju stav prema fenomenu »kulture otkazivanja«, nego pretežno prema osobi o kojoj je riječ, često u uvredljivom tonu. Negativan stav čitatelja zastupljen je u 26 % slučajeva, pozitivan u 22 % slučajeva, dok se neutralan stav uočava u 4 % korisničkih objava (usp. **Grafikon 13.1**).

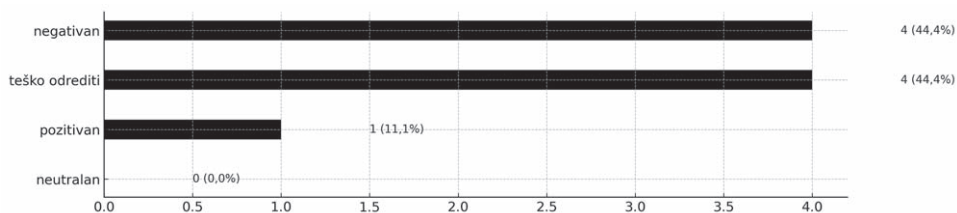
¹²² 24sata: Putin: Zapad želi 'otkazati' našu kulturu. Reuters: U Hrvatskoj su odbili izvesti djelo Čajkovskog, *24sata.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/news/putin-zapad-zeli-otkazati-nasu-kulturu-reuters-u-hrvatskoj-su-odbili-izvesti-djelo-cajkovskog-824798>> (pristupljeno 26. 3. 2022).

¹²³ HINA – Azra ŠARČEVIĆ: Pariška filharmonija otkazala sve koncerte Putinova prijatelja dirigenta Valerija Gergijeva, *24sata.hr*, 28. 2. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/pariska-filharmonija-otkazala-sve-koncerte-putinova-prijatelja-dirigenta-valerija-gergijeva-818836>> (pristupljeno 28. 2. 2022).

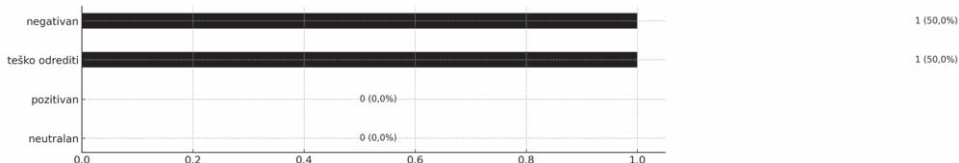
¹²⁴ HINA – M. CINDRIĆ: Šuškalović se da ljubi s Putinom.

¹²⁵ HINA: Pop zvijezde diljem svijeta stale uz Ukrajinu: Otkazali koncerte u Rusiji, povukli stream pjesme..., *24sata.hr*, 17. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/pop-zvijezde-diljem-svijeta-stale-uz-ukrajinu-otkazali-koncerte-u-rusiji-povukli-stream-pjesme-822826>> (pristupljeno 18. 3. 2022).

Grafikon 13.2: Korisničke objave na portalu vecernji.hr – stav čitatelja (N = 9).

Grafikon 13.3: Korisničke objave na portalu Express.24sata.hr – stav čitatelja (N = 2).

Devet korisničkih objava prati četiri članka u elektroničkoj publikaciji vecernji.hr. Najviše ih prati članak Čajkovski je prevelik umjetnik da ga ne bismo izvodili, ali solidarni smo s Ukrajinom¹²⁶ (N = 4). Slijedi članak Dugo kruže glasine da je ona Putinova ljubavnica, a sada otkazuje nastupe diljem svijeta¹²⁷ (N = 3), dok po jednu korisničku objavu dobivaju članci Ruski dirigent pobornik Putina izbačen iz programa Bečke filharmonije¹²⁸ i Hoće li se maestro Valerij Gergijev odreći svoga prijatelja Putina.¹²⁹ Negativan stav čitatelja uočljiv je u 4 slučaja (44,4 %), jednak je udio i korisničkih objava za koje je teško odrediti stav prema »kulturi otkazivanja«, a u jednom slučaju izrazio se pozitivan stav (usp. **Grafikon 13.2**).

Negativan stav i stav koji je teško odrediti uočljivi su u članku pod naslovom Moramo li se sramiti zbog Čajkovskog ili Čehova?,¹³⁰ objavljenom u elektroničkoj publikaciji Express.24sata.hr (usp. **Grafikon 13.3**).

Ukupni rezultati za sve tri elektroničke publikacije koje su omogućile unos korisničkih objava ispod članaka pokazuje kako je od ukupno 61 izraženog stava o »kulturi otkazivanja« najzastupljenija klasifikacija teško odrediti s 47,5 %. Slijedi negativan stav s 29,5 %, pozitivan stav izrazio se u 19,7 % slučajeva, dok je neutralno 3,3 % (usp. **Grafikon 13.4**).

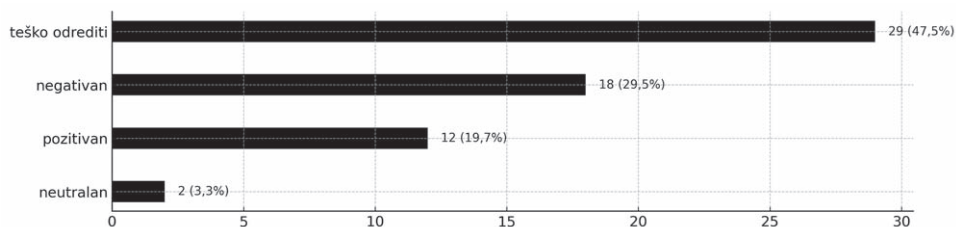
¹²⁶ Vecernji.hr: »Čajkovski je prevelik umjetnik«.

¹²⁷ Vecernji.hr – HINA: Dugo kruže glasine da je ona Putinova ljubavnica, a sada otkazuje nastupe diljem svijeta, *Vecernji.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/showbiz/dugo-kruze-glasine-da-je-ona-putinova-ljubavnica-a-sada-otkazuje-nastupe-diljem-svijeta-1568352>> (pristupljeno 5. 3. 2022).

¹²⁸ HINA: Kulturna 'žrtva' Rusije. Ruski dirigent.

¹²⁹ Denis DERK: Hoće li se maestro Valerij Gergijev odreći svog prijatelja Putina?, *Vecernji.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/hoce-li-se-maestro-valerij-gergijev-odreci-svog-prijatelja-putina-1567021>> (pristupljeno 1. 3. 2022).

¹³⁰ D. VRGOČ: Moramo li se sramiti zbog Čajkovskog ili Čehova?

Grafikon 13.4: Stav izražen u korisničkim objavama – ukupni rezultati (N = 61).

Tako se ni hipoteza 4 (H4), koja je pretpostavila da će korisnici u većoj mjeri komentirati sadržaj članka na teme »kulture otkazivanja« i da će prevladavati negativan stav prema »kulturi otkazivanja«, nije potvrdila.

Rasprava

U znanstvenom i izvanznanstvenom govoru u definiranju »kulture otkazivanja« često se naglašava njezina izražena pojava na društvenim mrežama,¹³¹ odnosno da joj je »najdinamičniji djelokrug: društvene mreže«¹³² te kako digitalna aktivnost i aktivizam dovode do otkazivanja »prekršitelja« u borbi protiv društvene nepravde.¹³³

Međutim, ovaj rad promatra medijske objave koje su se pojavile u elektroničkim publikacijama kao izravna posljedica otkazivanja koje je već učinila »treća strana«, odnosno »organizacije koje provode usvojene društvene i moralne norme«,¹³⁴ kako to navodi Saint-Louis. Impuls je, dakle, određeni društveno-politički trenutak (agresija Rusije na Ukrajinu), zbog kojeg u kulturno-umjetničkom području, prije svega u glazbi, dolazi do brojnih otkazivanja osoba, glazbenika, baletnih umjetnika, pa i skladatelja i pisaca. To nalazi odjek u medijima, a potom i na društvenim mrežama. Na određen način dogodila se »inverzija« u pojavnosti fenomena »kulture otkazivanja«, došlo je do promjene smjera – od »otkazivača« preko medija do društvenih mreža.

U ovome radu u promatranom istraživačkom razdoblju od 30 dana u 98 obrađenih članaka tematski se moglo izdvojiti 10 cjelina, pri čemu se najviše pozornosti posvetilo otkazivanju Valerija Gergijeva i Anne Netrebko koje su izvršile glasovite operne i kazališne kuće te instrumentalni ansambli (Minhenska filharmonija, njujorški Carnegie Hall, milanska Scala i dr.), što su hrvatski mediji preuzeli od inozemnih medijskih agencija i prenijeli.

¹³¹ Usp. bilj. 14, 15, 18.

¹³² V. TORANIAN: O kulturi zatiranja, 413.

¹³³ Usp. E. C. TANDOC et al.: #Cancel Culture: Examining definitions.

¹³⁴ Usp. H. SAINT-LOUIS, Razumijevanje kulture otkazivanja, 392.

Izvorno »hrvatska priča« ogleđa se u otkazivanju Čajkovskog koje je učinila Zagrebačka filharmonija iako je ovdje prije riječ o njezinoj lošoj komunikaciji s javnošću; slijedi i objava o zahtjevu Hrvatskog instituta za jezik da se ukrajinska imena i nazivi pišu kako ih pišu Ukrajinci, kao i o odluci upravnog odbora Hrvatskog društva likovnih umjetnika da neće umjetnicima izdavati potvrde za suradnju s Ruskom Federacijom i Bjelorusijom ako ne potpišu izjavu kojom osuđuju agresiju Rusije na Ukrajinu.¹³⁵

U sveukupnom uzorku članaka mogu se prepoznati i naslovi koji upućuju na otkazivanje u smislu nastojanja »da se preradi povijest i realnost, što se najbolje očituje u rušenjima spomenika i 'preimenovanju' građevina«,¹³⁶ a što je svoj izraz našlo u vijesti kako je Sveučilište u Floridi uklonilo ime *Karla Marxa* iz naziva dvorane.¹³⁷

Budući da ovaj rad predstavlja svojevrstan *novum* u istraživanju »kulture otkazivanja« u sklopu medijskih istraživanja, a koje nije izravno vezano uz društvene mreže, teško je izvršiti određene usporedbe, ali je zasigurno zanimljivo promotriti odnose između medijskih objava u elektroničkim publikacijama specijaliziranoga tematskog usmjerenja i publikacijama općega tematskog usmjerenja. Ove potonje ponajviše prenose agencijske vijesti, manje je komentara i kolumni, dok specijalizirani portali u najvećoj mjeri pišu komentare i kolumne i kritički se osvrću na pojave izazvane ruskom agresijom. Tako se djelomice potvrdila hipoteza (H1) o prevladavanju fenomenološkoga pristupa temi u publikacijama specijaliziranoga tematskog usmjerenja.

Iako su naslovi uglavnom informativnoga karaktera i iako se potvrdila druga hipoteza (H2), u velikom broju slučajeva informativnom se sadržaju dodavao naslov koji bi mogao privući klikove. Takvi su naslovi bili osobito rezervirani za Valerija Gergijeva, a najveći broj njih bio je tematski povezan s Annom Netrebko. U tim se slučajevima nije zaziralo od narušavanja imidža, javnoga sramoćenja, objave privatnih informacija, tračanja¹³⁸ te pozivanja na navodne ljubavne odnose operne pjevačice i ruskoga predsjednika: Šuškalo se da ljubi s Putinom, nastupe joj sad otkazuju diljem svijeta, a neće doći ni u Zagreb;¹³⁹ Pričalo se da je Putinova ljubavnica, a sada je bijesnim obraćanjem Zapadu sablaznila svijet;¹⁴⁰ Željela je biti Putinova ljubavnica: Ruska sopranistica izvrijeđala je njegove protivnike, svi joj otkazuju nastup.¹⁴¹

Novinarski stav prema »kulturi otkazivanja« nije negativan kako se to pretpostavilo (H3), nego je neutralan, što je i razumljivo u odnosu prema drugim para-

¹³⁵ J. PECNIK: Putinova agresija na Ukrajinu.

¹³⁶ Usp. A. DERSHOWITZ: Učinak prerađivanja povijesti, 417.

¹³⁷ S. BABIĆ: Karl Marx nova žrtva kulture otkazivanja.

¹³⁸ Usp. H. SAINT-LOUIS: Razumijevanje kulture otkazivanja, 392-393.

¹³⁹ HINA – M. CINDRIĆ: Šuškalo se da ljubi s Putinom.

¹⁴⁰ NET.HR: Vjerna do kraja / Pričalo se da je Putinova ljubavnica.

¹⁴¹ A. FERARA: Željela je biti Putinova ljubavnica.

metrima u uzorku koji se istraživao. Također je činjenica da je većina članaka među njima (46,6 %) agencijska vijest,¹⁴² a potom slijedi autorski članak (40,9 %), od toga čak 46 % članaka kojima je kao autor potpisana samo HINA (u drugoj elektroničkoj publikaciji izvan portala HINA.hr), autor i HINA ili redakcija, pri čemu je, ponovno, najčešće riječ o agencijskoj vijesti.¹⁴³

Korisničke objave ispod članaka u elektroničkim su publikacijama malobrojne u odnosu na promatrani uzorak. Pretpostavka (H4) time se nije potvrdila. Samo su u 9 % članaka zastupljeni komentari. Promatrani mediji najčešće ne dopuštaju pisanje korisničkih objava: u slučaju uzorka koji se istraživao omogućili su ih jedino portali 24sata.hr i vecernji.hr. Sljedeći korak mogao bi slijediti trag komentara na člancima iz uzorka koji se istraživao, a koji su se podijelili na različitim društvenim mrežama.

Zaključak

Svaka krizna društveno-politička situacija, napose ratna, potiče medijske organizacije na njezino praćenje. Tako je i invazija Ruske Federacije na Ukrajinu 24. veljače 2022. potaknula reakcije i poteze na inozemnoj i domaćoj kulturnoj sceni te otvorila pitanje pojave i prisutnosti fenomena »kulture otkazivanja«. »U znak solidarnosti« s Ukrajinom u Hrvatskoj se dogodila promjena koncertnoga programa Zagrebačke filharmonije, doživljena kao »otkazivanje Čajkovskog«, samo dan nakon invazije. Događaj je pokrenuo lavinu medijskih reakcija brojnih elektroničkih publikacija, uz iznimku Hrvatske izvještajne novinske agencije. Međutim, upravo se HINA pokazala kao osnovni pokretač i kreator tema koje su upućivale na moguću »kulturu otkazivanja«, a ticale su se u velikoj mjeri inozemnih kulturnih događaja o kojima će se pisati u hrvatskom elektroničkim prostoru; od ukupno deset klasificiranih tema u tridesetodnevnom razdoblju (25. veljače do 25. ožujka) pokrenula je njih osam, a najviše su bile zastupljene teme koje su se ticale glazbene umjetnosti. Istraživanje je pokazalo da su s obzirom na klasifikaciju elektroničkih publikacija na opće, koje su imale prevagu u ukupnom uzorku, i na specijalizirane ove potonje više obratile pozornost na sam fenomen »kulture otkazivanja« nego na same događaje koji su upućivali na fenomen. Time su specijalizirane mrežne stranice autorskim člancima i komentarima/kolumnama popunjavale prostor kritičkoga promišljanja kulturološke situacije koja je izazvana ratnom krizom i učinile odmak od suštoga prenošenja agencijskih vijesti, a što su većim dijelom činile elektroničke publikacije općega tematskog usmjerenja. Iako su članci u 61,2 % slučajeva uzorka koji se istraživao nosili značajku informativnosti u naslovu, a gotovo 81 % njih bilo je usklađeno s osnovnom značajkom informativnosti u naslovu, elektroničke publikacije općeg usmjerenja u 38 % slučajeva svoj stav s obzirom na fenomen »kulture otkazivanja«

¹⁴² Usp. Grafikon 8.3.

¹⁴³ Usp. Grafikon 5.

izrazile su oblikovanjem naslova. Novinarska je struka u novonastaloj situaciji u visokom postotku od 79,6 % zadržala neutralan stav, dok su čitatelji u svojim malo-brojnijim korisničkim objavama iskazali pretežno negativan stav iako je općenito za 47,5 % od ukupnih korisničkih objava bilo teško odrediti stav. S obzirom na to da »kultura otkazivanja« kao fenomen svoj izraz u većoj mjeri nalazi na društvenim mrežama, sljedeći korak bio bi istražiti stav korisnika društvenih mreža o temama koje su zaokupljale medijski prostor u razdoblju koje se istraživalo.

I, naposljetku, »bonus«: 99. objava u razdoblju koje se istraživalo, koja je ostala izvan uzorka jer nije odgovarala jedinici analize...

Slika 1: Srećko PUNTARIĆ,
Felix, Vecernji.hr, 22. 3. 2022,
 <<https://www.vecernji.hr/zabava/felix/2022-03-22>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

Pročitajte današnjeg Felixal

Podijeli:

JOŠ FELIXA!

LITERATURA

- ***: A Letter on Justice and Open Debate, *Harper's Magazine*, 7. 7. 2020, <<https://harpers.org/a-letter-on-justice-and-open-debate>> (pristupljeno 20. 11. 2023).
- ***: Elektroničke publikacije, AEM, Agencija za elektroničke medije, <<https://www.aem.hr/elektronicke-publikacije/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- ***: Black Twitter, *Urban Dictionary*, web-stranica, <<https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Black%20Twitter>> (pristupljeno 20. 11. 2023).
- ***: Cancel Culture, *Cambridge Dictionary*, web-stranica, <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/cancel-culture>> (pristupljeno 2. 11. 2023).
- ***: Cancel Culture, *Oxford Learner's Dictionaries*, web-stranica, <<https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/cancel-culture>> (pristupljeno 2. 11. 2023).

- ***: Cancel Culture, *Urban Dictionary*, web-stranica, <[https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel %20Culture](https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel%20Culture)> (pristupljeno 2. 11. 2023).
- ***: Cancel Culture, *Urban Dictionary*, web-stranica <[https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel %20Culture&page=7](https://www.urbandictionary.com/define.php?term=Cancel%20Culture&page=7)> (pristupljeno 2. 11. 2023).
- ***: »Cancel«: Zagrebačka filharmonija skinula Ukrajinca Čajkovskog s repertoara »zbog solidarnosti s Ukrajinom«!, *Priznajem.hr*, 25. 2. 2022, <<https://archive.ph/B00fR>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- ***: Ispravak vijesti: Zagrebačka filharmonija nije zbog Putina skinula Čajkovskog sa repertoara, *Priznajem.hr*, 25. 2. 2022, <<https://priznajem.hr/novosti/cancel-zagrebacka-filharmonija-skinula-ukrajinca-cajkovskog-s-repertoara-zbog-solidarnosti-s-ukrajinom/177307/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- ***: Mem, *Medijska pismenost*, web-stranica <<https://www.medijskapismenost.hr/sto-su-internetski-memi-i-koja-su-im-glavna-obiljezja/>> (pristupljeno 20. 11. 2023).
- ***: Klikbejt, *Medijska pismenost*, web-stranica <<https://medijskapismenost.raskrinkavanje.ba/oblici-manipulacija-i-kome-se-obratiti-ako-ih-uocite/koji-sve-oblici-medijskih-manipulacija-postoje/klikbejt/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- ***: Peticija. Pismo o pravdi i otvorenoj diskusiji, *Europski glasnik*, XXVI (2021) 26, 409-410.
- ***: Spušta se nezapamćena željezna zavjesa za ruske kulturnjake, *Apoliticni.hr*, 8. 3. 2022, <<https://apoliticni.hr/spusta-se-nezapamcena-zeljezna-zavjesa-za-ruske-kulturnjake/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- 24sata: Putin: Zapad želi 'otkazati' našu kulturu. Reuters: U Hrvatskoj su odbili izvesti djelo Čajkovskog, *24sata.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/news/putin-zapad-zeli-otkazati-nasu-kulturu-reuters-u-hrvatskoj-su-odbili-izvesti-djelo-cajkovskog-824798>> (pristupljeno 26. 3. 2022).
- BABIĆ, Sandra: Karl Marx nova žrtva kulture otkazivanja zbog ruske invazije na Ukrajinu, *Lidermedia.hr*, 24. 3. 2022 <<https://lidermedia.hr/zivot/karl-marx-nova-zrtva-kulture-otkazivanja-zbog-ruske-invazije-na-ukrajinu-141795>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- BARETIĆ, Romano: Smetaju vam hrtovi, Čehov, Čajkovski, boršč i votka? Eno vam Crveni križ pa pomozite Ukrajini, umjesto da lajete pred ogledalom vlastite savjesti, *Tportal.hr*, 12. 3. 2022, <<https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/smetaju-vam-hrtovi-chenov-cajkovski-borsc-i-votka-eno-vam-crveni-kriz-pa-pomozite-ukrajini-umjesto-da-lajete-pred-ogledalom-vlastite-savjesti-foto-20220312>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- BECK, Boris: Paradoksi kulture. Ruska bolest, *Vijenac.hr*, 731, 10. 3. 2022, <<https://www.matica.hr/vijenac/731/ruska-bolest-32842/>> (pristupljeno 25. 5. 2022).
- BILIĆ, Paško – BALABANIĆ, Ivan – ETEROVIĆ, Ružica – JURLIN, Krešimir – PRIMORAC, Jaka: *Analiza tržišta elektroničkih publikacija, radni materijal Agencije za elektroničke medije*, Zagreb: Institut za razvoj i međunarodne odnose, 2017, <[https://www.aem.hr/wp-content/uploads/2018/11/IRMO-Analiza-tr %C5 %BEi %C5 %A1ta-elektroni %C4 %8DKih-publikacija.pdf](https://www.aem.hr/wp-content/uploads/2018/11/IRMO-Analiza-tr%C5%BEi%C5%A1ta-elektroni%C4%8DKih-publikacija.pdf)> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- Bitno.net: Štahan: Kultura otkazivanja dio je kulture smrti, *Bitno.net*, 2. 5. 2022, <<https://www.bitno.net/vjera/formacija/stahan-kultura-otkazivanja-dio-je-kulture-smrti/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- bkk/h: Putin skidanje ruskih umjetnika s kulturnih programa usporedio s nacističkim spaljivanjem knjiga, *Direktno.hr*, 25. 3. 2022, <<https://direktno.hr/eu-i-svijet/putin-skidanje-ruskih-umjetnika-s-kulturnih-programa-usporedio-s-nacistickim-spaljivanjem-knjiga-265469/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).

- BORKOVIĆ, G.: Prijeti li nam rusofobija, *Portalnovosti.com*, 26. 2. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/prijeti-li-nam-rusofobija>> (pristupljeno 1. 3. 2022).
- CELIG, Draško: Solidarnost, ali i muk, *Glas-slavonije.hr*, 11. 3. 2022, <<http://www.glas-slavonije.hr/488442/12/Solidarnost-ali-i-muk>> (12. 3. 2022).
- CLARK, Meredith D.: Drag Them: A Brief Etymology of So-called »Cancel Culture«, *Communication and the Public*, 5 (2020) 3-4, 88-92, <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/2057047320961562>> (pristupljeno 15. 11. 2023).
- CUCULIĆ, Kim: Kad topovi govore, muze (ne) šute, *Novilist.hr*, 6. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/kad-topovi-govore-muze-ne-sute/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- DERK, Denis: Hoće li se maestro Valerij Gergijev odreći svog prijatelja Putina?, *Vecernji.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/hoce-li-se-maestro-valerij-gergijev-odreci-svog-prijatelja-putina-1567021>> (pristupljeno 1. 3. 2022).
- DERSHOWITZ, Alan: Učinak prerađivanja povijesti i realnosti u kulturi otkazivanja, *Europski glasnik*, (2021) 26, 417-422.
- DEŽULOVIC, Boris, Svjetski domovinski rat, *Portalnovosti.com*, 19. 3. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/svjetski-domovinski-rat>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- dš: Slavni pijanist svojom izjavom šokirao kulturnjake: ugasite struju Kijevu!, *Rijekadanas.hr*, 16. 3. 2022, <<https://www.rijekadanas.com/slavni-pijanist-svojom-izjavom-sokirao-kulturnjake-ugasite-struju-kijevu/>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- FERARA, Ante: Željela je biti Putinova ljubavnica: Ruska sopranistica izvrijeđala je njegove protivnike, svi joj otkazuju nastup, *Story.hr*, 4. 3. 2022, <<https://story.hr/Celebrity/a203971/Sopranistici-Vladimira-Putina-otkazali-nastupe.html>> (pristupljeno 22. 7. 2022).
- GRAKALIĆ, Dubravko: Treba li spaliti Tolstoja?, *Glasistre.hr*, 5. 3. 2022, <<https://www.glasistre.hr/kolumna/treba-li-spaliti-tolstoja-781345>> (pristupljeno 5. 3. 2022).
- GROZDANOVIĆ, Dragan: Rusi na ledu, *Portalnovosti.com*, 10. 3. 2022, <<https://www.portalnovosti.com/rusi-na-ledu>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- H.: Zbog invazije na Ukrajinu ruski kulturni radnici više ne mogu raditi na Zapadu, *Glas-slavonije.hr*, 7. 3. 2022, <<https://www.glas-slavonije.hr/488176/9/Zbog-invazije-na-Ukrajinu-ruski-kulturni-radnici-vise-ne-mogu-raditi-na-Zapadu>> (pristupljeno 7. 3. 2022).
- HINA – CINDRIĆ, Marija: Šušalo se da ljubuje s Putinom, nastupe joj sad otkazuju diljem svijeta, a neće doći ni u Zagreb, *24sata.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/suskalo-se-da-ljubuje-s-putinom-nastupe-joj-sad-otkazuju-diljem-svijeta-a-nece-doci-ni-u-zagreb-819862>> (pristupljeno 4. 3. 2022).
- HINA – ŠARČEVIĆ, Azra: Pariška filharmonija otkazala sve koncerte Putinova prijatelja dirigenta Valerija Gergijeva, *24sata.hr*, 28. 2. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/pariska-filharmonija-otkazala-sve-koncerte-putinova-prijatelja-dirigenta-valerija-gergijeva-818836>> (pristupljeno 28. 2. 2022).
- HINA: Bojkot ruske kulture: »I na vrhuncu Hladnog rata bilo je kulturne razmjene«, *Hr.n1infor.com*, 7. 3. 2022, <<https://hr.n1info.com/kultura/veliki-bojkot-ruske-kulture-i-na-vrhuncu-hladnog-rata-bilo-je-kulturne-razmjene/>> (pristupljeno 25. 7. 2022).
- HINA: Amsterdam Hermitage prekinuo veze s ruskim matičnim muzejem, *HINA.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10924811>> (pristupljeno 21. 7. 2022).
- HINA: Glazbeni direktor Boljšoj teatra podnio ostavku, *HINA.hr*, 6. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10927320>> (pristupljeno 21. 7. 2022).

- HINA: Gradonačelnik Muenchena otpustio šefa filharmonije zbog bliskosti s Putinom, *HINA.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10921403>> (pristupljeno 20. 7. 2022).
- HINA: Gradonačelnik Munchena zaprijetio da će s mjesta dirigenta lokalne filharmonije smijeniti Putinovog prijatelja ako ne osudi napad na Ukrajinu, *Slobodnadalmacija.hr*, 25. 2. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/vijesti/svijet/gradonacelnik-munchena-zaprijetio-da-ce-s-mjesta-dirigenta-lokalne-filharmonije-smijeniti-putinovog-prijatelja-akone-osudi-napad-na-ukrajinu-1170738>> (pristupljeno 26. 2. 2022).
- HINA: HNK u Zagrebu: Puccinijeva »Tosca« umjesto »Evgenija Onjegina« P. I. Čajkovskog, *Glasistre.hr*, 10. 3. 2022, <<https://www.glasistre.hr/kultura/hnk-u-zagrebu-puccinijeva-tosca-umjesto-evgenija-onjegina-p-i-cajkovskog-782706>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- HINA: Iggy Pop se pridružio izvođačima koji otkazuju koncerte u Rusiji, *HINA.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10921925>> (pristupljeno 20. 7. 2022).
- HINA: Kulturna 'žrtva' Rusije. Ruski dirigent pobornik Putina izbačen iz programa Bečke filharmonije, *Vecernji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.vecernji.hr/vijesti/ruski-dirigent-pobornik-putina-izbacen-iz-programa-becke-filharmonije-1566334>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- HINA: Ništa od Bečke filharmonije! Valerij Gergijev prva kulturna 'žrtva' Putinove invazije, *Rtl.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/valerij-gergijev-prva-kulturna-zrtva-putinove-invazije-bbfb4e-c353-11ec-bb12-52c0e7bbe268>> (pristupljeno 26. 2. 2022).
- HINA: Pop zvijezde diljem svijeta stale uz Ukrajinu: Otkazali koncerte u Rusiji, povukli stream pjesme..., *24sata.hr*, 17. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/pop-zvijezde-diljem-svijeta-stale-uz-ukrajinu-otkazali-koncerte-u-rusiji-povukli-stream-pjesme-822826>> (pristupljeno 18. 3. 2022).
- HINA: Putin uspoređuje sankcije ruskoj kulturi s nacističkim spaljivanjem knjiga, *HINA.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10947649>> (pristupljeno 21. 7. 2022).
- HINA: Rusija izbačena s Eurovizije, *HINA.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10917653>> (pristupljeno 20. 7. 2022).
- HINA: Ruski umjetnici odustali od Venecijanskog bijenala, *HINA.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10922366>> (pristupljeno 21. 7. 2022).
- HINA: Slavna ruska sopranistica je otkazala sve nastupe nakon optužbi da podržava Putina, *24sata.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.24sata.hr/show/slavna-ruska-sopranistica-je-otkazala-sve-nastupe-nakon-optuzbi-da-podrzava-putina-819282>> (pristupljeno 2. 3. 2022).
- HINA: Sopranistica Anna Netrebko objavila da do daljnega otkazuje javne nastupe, *HINA.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10922700>> (pristupljeno 1. 7. 2022).
- HINA: Valerij Gergijev prva kulturna 'žrtva' Putinove invazije, *HINA.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.hina.hr/vijest/10916842>> (pristupljeno 20. 7. 2022).
- HINA: Za ruske glazbenike spuštenu kulturna željezna zavjesa. Tako nije bilo ni u najmračnijim danima hladnog rata, *Novilist.hr*, 7. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/ostalo/kultura/ostalo-kultura/za-ruske-glazbenike-spustena-kulturna-zeljezna-zavjesa-tako-nije-bilo-ni-u-najmracnijim-danima-hladnog-rata/>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- Index Magazin: Javila se filharmonija: Nacionalnost nikad neće biti razlog da izbacimo umjetnika, *Index.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.index.hr/magazin/clanak/zagrebacka-filharmonija-objasnila-zasto-je-skinula-neka-djela-cajkovskog-s-repertoara/2342710.aspx>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

- Index Magazin: Svjetski rokeri otkazuju nastupe u Rusiji: »Stojimo uz hrabri narod Ukrajine«, *Index.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.index.hr/magazin/clanak/svjetski-rokeri-otkazuju-nastupe-u-rusiji-jedini-razlog-je-invazija-na-ukrajinu/2343764.aspx>> (pristupljeno 1. 3. 2022).
- Index Vijesti: Putin: Zapad voli kulturu otkazivanja, otkazali su JK Rowling, sad žele i Rusiju, *Index.hr*, 25. 3. 2022, <<https://www.index.hr/vijesti/clanak/putin-zapad-voli-kulturu-otkazivanja/2350539.aspx>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- IVAS, Ivan: Tropi u novinskim naslovima, *Medijska istraživanja*, 10 (2004) 2, 9-34.
- Jutarnji.hr: Filharmonija promijenila program koncerta u Lisinskom, ukloljen je dio skladbi Čajkovskog, *Jutarnji.hr*, 25. 2. 2022. <<https://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/filharmonija-promijenila-program-koncerta-u-lisinskom-ukloljen-je-dio-skladbi-cajkovskog-15162925>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- Jutarnji list: Zbog Putina proterali Čajkovskog. Zagrebačka filharmonija skinula sa programa ruskog kompozitora, *Blic.rs*, 25. 2. 2022, <<https://archive.ph/dYW9q>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- Jutarnji list: Skandal u Zagrebu: Filharmonija zbog Putina skinula Čajkovskog sa repertoara, *Nova.rs*, 25. 2. 2022, <archive.ph/Y3csg#selection-1801.0-1801.76> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- KATUNARIĆ, Dražen: [Uvod u tematsku cjelinu kultura otkazivanja (*Cancel Culture*)], *Europski glasnik*, (2021) 26, 390.
- KOSTANIĆ, Marko: Stop »kenslanju« ruskog naroda, *Bilten.org*, 4. 3. 2022, <<https://www.bilten.org/?p=41332>> (pristupljeno 5. 3. 2022).
- Kultura SD: Sve je više glazbenika koji otkazuju koncerte u Rusiji. »Naše su misli s Ukrajincima«, poručio je Iggy Pop. Pročitajte što kažu ostali umjetnici..., *Slobodnadalmacija.hr*, 1. 3. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/glazba/sve-je-vise-glazbenika-koji-otkazuju-koncerte-u-rusiji-nase-su-misli-s-ukrajincima-porucio-je-iggy-pop-procitajte-sto-kazu-ostali-umjetnici-1171870>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- L. K.: Kraj karijere ili osuda Putinovog režima: Ruski dirigent Valerij Gergijev pred ultimatumom, *Rtl.hr*, 28. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/ruski-dirigent-valerij-gergijev-pred-ultimatumom-bc26771e-c353-11ec-ae8-52c0e7bbe268>> (pristupljeno 1. 3. 2022).
- LAMZA POSAVEC, Vesna: *Metodologija društvenih istraživanja. Temeljni uvidi*, Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, 2021.
- LESKUR, Jasenka: »Ne mogu raditi za ubojicu!« – snažna je poruka ravnateljice moskovskog državnog kazališta. Sve je više ruskih umjetnika koji dižu glas protiv Putina, *Slobodnadalmacija.hr*, 2. 3. 2022, <<https://slobodnadalmacija.hr/kultura/ostalo/ne-mogu-raditi-za-ubojicu-snazna-je-poruka-ravnateljice-moskovskog-drzavnog-kazalista-sve-je-vise-ruskih-umjetnika-koji-dizu-glas-protiv-putina-1172084>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- LOVRIĆ, Ana: Rusko-ukrajinski odnosi: od suživota u totalitarizmu do rata, *Polemos: časopis za interdisciplinarna istraživanja rata i mira*, XXIV (2021) 49, 67-86.
- LUJANOVIĆ, Nebojša: Ono što ostaje: znanje nakon tretmana kulture otkazivanja u vrijeme pandemije COVID-a, *Europski glasnik*, (2021) 26, 423-436.
- M. D.: Opera diva. Annu Netrebko desetljećima se povezuje s Putinom, a sada se radije odrekla karijere nego li njega: Otkazani su joj svi nastupi, uključujući i onaj u Zagrebu, *Tportal.hr*, 4. 3. 2022. <<https://www.tportal.hr/showtime/clanak/annu-netrebko-desetlje>

- cima-se-povezuje-s-putinom-a-sada-se-radije-odrekla-karijere-nego-li-njega-otkazani-su-joj-svi-nastupi-ukljucujuci-i-onaj-u-zagrebu-foto-20220304> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- mp: »Zapad želi otkazati Rusiju, kao što su to učinili J. K. Rowling«, *Direktno.hr*, 25. 3. 2022, <<https://direktno.hr/eu-i-svijet/putin-fan-harryja-potterag-zapad-zeli-otkazati-rusiju-sto-su-ucinili-j-k-rowling-265463/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).
- NET.HR: Vjerna do kraja / Pričalo se da je Putinova ljubavnica, a sada je bijesnim obraćanjem Zapadu sablaznila svijet, *Net.hr*, 4. 3. 2022, <<https://net.hr/hot/zvijezde/ljubavnica-vladimira-putina-otkazala-koncerte-nece-nastupiti-ni-u-zagrebu-anna-netrebko-ed94571c-9bb2-11ec-88dd-263dfc22ffbb>> (pristupljeno 1. 4. 2022).
- NG, Eve: *Cancel Culture. A Critical Analysis*, Chim: Palgrave Macmillan, 2022.
- No. H.: Pretjerivanje? Zagrebačka filharmonija iz programa koncerta maknula skladbe Petra Iljiča Čajkovskog, *Novo.hr*, 25. 2. 2022, <<https://novo.hr/pretjerivanje-zagrebacka-filharmonija-iz-programa-koncerta-maknula-skladbe-petra-iljica-cajkovskog/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- PAVELIĆ, Boris: Dražen Katunarić: Otkazivanje ruske baštine velika je regresija europske svijesti, *Nacional.hr*, 30. 3. 2022, <<https://www.nacional.hr/drazen-katunaric-otkazivanje-ruske-bastine-velika-je-regresija-europske-svijesti/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).
- PECNIK, Jaroslav: Putinova agresija na Ukrajinu i bojkot ruske kulture: Pred sudom povijesti i(li) politike, *Novolist.hr*, 20. 3. 2022, <<https://www.novolist.hr/ostalo/kultura/putinova-agresija-na-ukrajinu-i-bojkot-ruske-kulture-pred-sudom-povijesti-ili-politike/>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- PERITZ, Romana: Prekid kulturnih kontakata s Rusijom: otkazana suradnja koji su potpisali Lavrov i N. Obuljen, *Jutarnji.hr*, 10. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/kazaliste/prekid-kulturnih-kontakata-s-rusijom-otkazana-suradnja-koji-su-potpisali-lavrov-i-n-obuljen-15168525>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- PERITZ, Romana: Najzaposleniji dirigent svijeta, na dnevnoj bazi ostaje bez angažmana diljem svijeta, *Jutarnji.hr*, 2. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/najzaposleniji-dirigent-svijeta-na-dnevnoj-bazi-ostaje-bez-angazmana-diljem-svijeta-15165037>> (pristupljeno 3. 3. 2022).
- PERITZ, Romana: Slavnim ruskom dirigentu zabranili nastup u čuvenom Carnegie Hallu: »On je Putinov prijatelj i podržavatelj«, *Jutarnji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/glazba/slavnom-ruskom-dirigentu-zabranili-nastup-u-cuvenom-carnegie-hallu-on-je-putinov-prijatelj-i-podrzavatelj-15163128>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- PUNTARIĆ, Srećko: Felix, *Vecernji.hr*, 22. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/zabava/felix/2022-03-22>> (pristupljeno 25. 3. 2022).
- RAOS, Višeslav: Da, Rusi napadaju, hapse i mlate ljude na ulici. No medijska cenzura i kultura otkazivanja Rusije su besmisleni, *Tportal.hr*, 8. 3. 2022, <<https://www.tportal.hr/komentatori/clanak/da-rusi-napadaju-hapse-i-mlate-ljude-na-ulici-no-medijska-cenzura-i-kultura-otkazivanja-rusije-su-besmisleni-foto-20220308>> (pristupljeno 10. 3. 2022).
- RIBARIĆ, Lana: Dražen Katunarić: »Treba donositi nijansirane odluke, a ne zabraniti sve Ruse u paketu«, *Jutarnji.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.jutarnji.hr/kultura/kazaliste/drazen-katunaric-treba-donositi-nijansirane-odluke-a-ne-zabraniti-sve-ruse-u-paketu-15164199>> (pristupljeno 1. 3. 2022).
- ROMANO, Aja: Why We Can't Stop Fighting About Cancel Culture, *Vox*, 25. 8. 2020, <<https://www.vox.com/culture/2019/12/30/20879720/what-is-cancel-culture-explained-history-debate>> (pristupljeno 15. 11. 2023).

- RTL.hr: Rusija izbačena s Eurosonga: 'To bi dovelo natjecanje na loš glas', *Rtl.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.rtl.hr/show/strane-zvijezde/rusija-izbacena-s-eurosonga-bda0b0f0-c353-11ec-bffc-fe475b7c2d1e>> (pristupljeno 26. 2. 2022).
- SAINT-LOUIS, Herve: Razumijevanje kulture otkazivanja. Normativno i nesrazmjerno sankcioniranje, *Europski glasnik*, (2021) 26, 391-408.
- SARAGA, Marija: Zagrebačka filharmonija: Otkazivanje i(li) solidarnost, *Glazba.hr*, 27. 2. 2022, <<https://glazba.hr/citaj/price/otkazivanje-ili-solidarnost/>> (pristupljeno 27. 2. 2022).
- STOJIC, Stanko (ur.): O, tempora – Kultura otkazivanja – Matija Štahan, *Laudato TV*, 26. 4. 2022, <<https://youtu.be/59P72sfE5-o>> (pristupljeno 16. 5. 2022).
- ŠPERO, Tia: Matej Meštrović. Trebamo biti solidarni s Ukrajinom, ali bojkotom ruske glazbe neće se dobiti rat, *Vecernji.hr*, 14. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/kultura/trebamo-biti-solidarni-s-ukrajinom-ali-bojkotom-ruske-glazbe-neze-se-dobiti-rat-1570691>> (pristupljeno 14. 3. 2022).
- T. I.: Nakon Green Day, ruske nastupe otkazali i Nick Cave, Iggy Pop, Franz Ferdinand, Youngblud..., *Novilist.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.novilist.hr/scena/rif/nakon-green-day-ruske-nastupe-otkazali-i-nick-cave-iggy-pop-franz-ferdinand-youngblud/>> (pristupljeno 1. 4. 2022).
- T. P.: Zagrebačka filharmonija promijenila program koncerta: »Nacionalnost nikad neće biti razlog da umjetnika/cu nemamo na repertoaru«, *Dnevno.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.dnevno.hr/magazin/zagrebacka-filharmonija-promijenila-program-koncerta-nacionalnost-nikad-neze-biti-razlog-da-umjetnika-cu-nemamo-na-repertoaru-1915389/>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- TANDOC, Edson C., Jr – TAN. Beverly Hui Ru – LEE, Gabrielle Huei – NG, Charlyn Min Qi – CHUA, Rachel Angeline – GOH, Zhang Hao: #CancelCulture: Examining Definitions and Motivations, *New Media & Society*, 26 (2022) 4, <<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/14614448221077977>> (pristupljeno 16. 11. 2023).
- TORANIAN, Valérie: O kulturi zatiranja, *Europski glasnik*, (2021) 26, 413-416. V. Ba.: Zagrebačka filharmonija promijenila program večerašnjeg koncerta u dvorani Lisinski, neće izvoditi skladbe Petra Iljiča Čajkovskog, *Tportal.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/zagrebacka-filharmonija-promijenila-program-vecerasnjeg-koncerta-u-dvorani-lisinski-neze-izvoditi-skladbe-petra-iljica-cajkovskog-20220225>> (pristupljeno 25. 2. 2022).
- V. Ba.: Putinov prijatelj i jedan od najtraženijih dirigenata na svijetu ne može više nigdje nastupati. Osim u Rusiji, *Tportal.hr*, 1. 3. 2022, <<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/putinov-prijatelj-i-jedan-od-najtrazenijih-dirigenata-na-svijetu-ne-moze-vise-nigdje-nastupati-osim-u-rusiji-20220301>> (pristupljeno 15. 3. 2022).
- V. Ba.: Umjetnici s obje strane: Ovo nije specijalna operacija nego invazija. Putin uništava naciju s vlastitom kulturom, poviješću i jezikom, *Tportal.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/umjetnici-s-obje-strane-ovo-nije-specijalna-operacija-nego-invazija-putin-unistava-naciju-s-vlastitom-kulturom-povijescu-i-jezikom-20220225>> (pristupljeno 26. 2. 2022).
- Vecernji.hr – HINA: Dugo kruže glasine da je ona Putinova ljubavnica, a sada otkazuje nastupe diljem svijeta, *Vecernji.hr*, 4. 3. 2022, <<https://www.vecernji.hr/showbiz/dugo-kruze-glasine-da-je-ona-putinova-ljubavnica-a-sada-otkazuje-nastupe-diljem-svijeta-1568352>> (pristupljeno 5. 3. 2022).

Vecernji.hr: »Čajkovski je prevelik umjetnik da ga ne bismo izvodili, ali solidarni smo s Ukrajinom«, *Vecernji.hr*, 25. 2. 2022, <<https://www.vecernji.hr/kultura/cajkovski-je-prevelik-umjetnik-da-ga-ne-bismo-izvodili-ali-solidarni-smo-s-ukrajinom-1566486>> (pristupljeno 25. 2. 2022).

VRGOČ, Dubravka: Moramo li se sramiti zbog Čajkovskog ili Čehova?, *Express24.sata.hr*, 17. 3. 2022, <<https://express.24sata.hr/kultura/moramo-li-se-sramiti-zbog-cajkovskog-ili-cehova-25714>> (pristupljeno 25. 3. 2022).

Summary

CANCEL CULTURE IN THE FIELD OF PERFORMING ARTS (MUSIC) IN CROATIAN DIGITAL PUBLICATIONS IN THE FIRST 30 DAYS OF THE RUSSIAN AGGRESSION AGAINST UKRAINE

The beginning of the Russian invasion of Ukraine on February 24, 2022, had major consequences for cultural and artistic life. There were cancellations of performances of Russian musicians, fine arts and ballet artists, cancellations of works by Russian authors and Russian productions, as well as cancellation of cultural cooperation with the Russian Federation. These and numerous other reactions are referred to in media communication as »cancel culture«. In this regard, the aim of this work is to carry out a media analysis of this phenomenon in Croatian digital publications during the first thirty days of the Russian invasion of Ukraine, from February 25 to March 25, 2022. Through a media analysis of 98 articles in thirty Croatian digital publications which addressed the cancellations and other negative consequences in the performing arts, especially in music, due to the invasion, an effort was made to define the subject matter and the events that were written about, to pinpoint features of the analysed articles, and identify the journalistic approach and readers' reactions in user posts. The research shows that different kinds of electronic media approach the given topics and the very phenomenon of cancel culture differently: Electronic publications of a general thematic orientation which have a greater reach more often use agency news as a source, and employ more creativity in the titles of news items in order to attract readers. In electronic publications of a specialized orientation, a phenomenological approach to the problem of cancel culture can be noticed together with a critical attitude in relation to current topics. The journalistic approach towards cancel culture that can be recognised is mostly neutral, while the reader's is negative.

For purposes of media content analysis, an analytical matrix with fifteen categories was created and the mixed (qualitative-quantitative) analysis program MAXQDA Analytics Pro 2022 (Release 22.4.0) was used.